

PAPER DETAILS

TITLE: Örnek Olayin Hayat Bilgisi Dersi Sinif Ortamlarinda Etkin Kullanilmasi: Yöntem Teoride Aktif Ya Uygulamada?

AUTHORS: Yücel KABAPINAR,Özge ÖZKAN,Tugba SARGIN

PAGES: 7-47

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/115668>

Effective Use of Case Studies in Life Studies Classroom Atmosphere: Method Theoretically Active What About in Practice?

Yücel KABAPINAR¹, Özge ÖZKAN² & Tuğba SARGIN³

¹Marmara University, Education Faculty, Göztepe/İstanbul/Turkey

E-mail: ykabapinar@marmara.edu.tr

²Ministry of Education

E-mail: ozgeozkan2834@gmail.com

³ Marmara University, Institute of Education Sciens, Göztepe/İstanbul/Turkey

E-mail: tugbasargin1@gmail.com

Abstract

Life Studies textbooks help students to gain experience related to life itself, to discuss the events and issues and develop a personal stance for the life. The new curriculum launched in 2005 has seriously affected the content of the Life Studies courses. The new Life Studies textbooks introduce the potential problems that students possibly face in their everyday life or in their school environments as in the form of case studies. In this sense, the purpose of the present study is to illuminate in what ways and how effective the case study approach as one of the teaching methods used in the Life Studies textbooks can be used in classroom environments. Interview and observation methods were used as the main data collection tools. Sixty five classroom teachers of 1.,2. and 3rd grades were interviewed. In addition, three hours of Life Studies lecture, which is based on case study method, of the 15 classroom teachers were observed. The content analysis was applied to the data obtained through the interviews and observations. Some of the outcomes of the research are; teachers mainly benefitted the case studies appear on the teachers' guide book, textbook and student' study book; the teachers, not pupils, mostly draw a conclusion while case studies were evaluated in the classrooms. Although case studies have great potential in the new Life Studies textbooks, the application of the case studies in the classroom environments need to be improved in some respects.

Key Words:Case study; Life studies, Constructivism

Extended Summary

Purpose

Life Studies textbooks help students to gain experience related to life itself, to discuss the events and issues and develop a personal stance for the life. The new curriculum launched in 2005 has seriously affected the content of the Life Studies courses. In order to understand the reformation, the old textbooks and their content need to be examined. Life Studies textbooks written prior to the reformation aimed to present the correct way of behavior in the social climate without underlining why they are correct or not. In these textbooks social issues, events and people were introduced in such a manner that everything is perfect and lack of problem. This perfectionist view created by textbooks hides the inconsistencies within the real life which are possibly be observed by students in their daily life. This was changed in the new Life Studies textbooks.

On the contrary, the new Life Studies textbooks introduce the potential problems that students possibly face in their everyday life or in their school environments as in the form of case studies. In some textbooks, the case studies used made up nearly half of the textbook content. At this point, the question "how effective the case studies are used by teachers during their teaching intervention" comes to the fore. In this sense, the purpose of the present study is to illuminate in what ways and how effective the case study approach as one of the teaching methods used in the Life Studies textbooks can be used in classroom environments.

Method

The study designed based on the qualitative research orientation and case study design was benefited in the study. Interview and observation methods were used as the main data collection tools. Sixty five classroom teachers of 1st, 2nd and 3rd grades were interviewed. In addition, three hours of Life Studies lecture, which is based on case study method, of the 15 classroom teachers were observed. The content analysis was applied to the data obtained through the interviews and observations. The data were coded and classified under a range of themes. For the reliability of the analysis, the data was coded separately by two independent researchers. Inter-rater reliability of interviews

and observations were found to be 90% and 92% respectively. As inter-rater reliability is higher than 70%, the analysis could be accepted as reliable.

Results and Discussion

The analysis indicated that the teachers used wide range of sources to obtain case studies. They mainly benefitted the case studies appear on the teachers' guide book, textbook and student' study book. In addition to these sources, the teachers also used some others case studies as well. These case studies were consisted "the case studies that were experienced by the students themselves", "the case studies that the teachers experienced" and "the case studies that suddenly happened in the lecture at that moment". During the 45 hours observation of the instruction it was found that the teachers presented the case study as either "reading the whole case study" or reading some part of it and asking questions. In either type, the case studies are generally told or narrated by the teachers. To associate case study with life is extremely important. In this sense, observation revealed that the teachers mostly realized this relationship. While some of the students also associated case studies with life as well, some teachers however did not underline this relation at all. The observation made it clear that the teachers mostly draw a conclusion while case studies were evaluated in the classrooms. It is an interesting outcome of the research since making conclusions must be duty of the pupils as far as constructivist learning theory is concerned. Some of the teachers, albeit limited in number, did not draw a conclusion at the end of the evaluation of the case studies.

Conclusion

Although case studies have great potential in the new Life Studies textbooks, the application of the case studies in the classroom environments need to be improved in some respects. Thus, prospective teachers and teachers in-service need to be trained in the line of the constructivist view so that they can benefit the case study fruitfully.

Örnek Olayın Hayat Bilgisi Dersi Sınıf Ortamlarında Etkin Kullanılması: Yöntem Teoride Aktif Ya Uygulamada?

Yücel KABAPINAR¹, Özge ÖZKAN² ve Tuğba SARGIN³

¹Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Göztepe/İstanbul/Türkiye
E-mail: ykabapinar@marmara.edu.tr

²Milli Eğitim Bakanlığı
E-mail: ozgeozkan2834@gmail.com

³Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Göztepe/İstanbul/Türkiye
E-mail: tugbasargin1@gmail.com

Öz

Hayat Bilgisi derslerinin, çocukların yaşamı anlaması, gerçek hayata ilişkin deneyimler kazanması ve dünyayı anlamlandırması noktasında öneminin gittikçe arttığı söylenebilir. Bu anlamda da Hayat Bilgisi dersleri 2005 program değişikliğinden en çok etkilenen derslerden biri olmuştur. Bu bağlamda Hayat Bilgisi dersinde kullanılabilecek yöntemlerden biri de, gerçek yaşama ilişkin deneyimler sunarak öğrencilerde farklı bakış açıları oluşturmaya çalışan örnek olay yöntemidir. Bu çerçevede araştırmanın amacı, Hayat Bilgisi dersi öğrenme ortamlarında örnek olay yönteminin kullanımının etkililiğini belirlemektir. Bu amaçla 65 öğretmenle görüşme yapılmış, 15 öğretmenin de üçer saat süreyle dersi gözlenmiştir. Görüşme ve gözlemden elde edilen verilere, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi uygulanmıştır. Araştırmadan öğretmenlerin örnek olay yöntemiyle işledikleri dersin sürecine ilişkin elde edilen veriler, öğretmenin ve öğrencilerin kendi hayatından örnek olaylar sunduğunu, örnek olayla ilgili soruların sorulduğunu, örnek olayın sonuca bağlandığını göstermektedir. Bununla beraber araştırma sonuçları, öğretmenlerin örnek olay metinlerini daha çok kesmeden ve sözlü olarak sunduklarını, örnek olayla gerçek hayatın ilişkilendirildiğini, örnek olayların çoğunlukla sonuca ulaştırıldığını ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucunda örnek olaylar Hayat Bilgisi ders kitaplarında çok yer işgal etse de, bunların sınıfta öğrencilerle işlenmesi noktasında bazı sorunlar olduğu açıktır.

Anahtar Sözcükler:örnek olay, hayat bilgisi, yapılandırmacılık

Giriş

2005 yılındaki değişimin en yoğunlukla yansıdığı derslerden biri Hayat Bilgisi dersi olmuştur. Yapılandırmacı öğrenme anlayışı eksenli yeni anlayış temelinde öğretim programı, ders kitapları, sınıf içi iletişim ve ölçme-değerlendirme yeniden biçimlenmiştir. Değişimin teorik arkaplanını ders programında uygulama boyutunu ise ders kitaplarında izlemek olanaklıdır. Öncelikle değişimi anlama noktasında eskiden söz etmek gereklidir. Bu çerçevede eski Hayat Bilgisi ders kitapları “istendik davranışın” öğrenciye kazandırılmak istendiği temel ders materyalleri olarak karşımıza çıkmakta idi. Bu çerçevede eski programa göre hazırlanan ders kitaplarında öğrencilere sunulan sosyal ortamlar problemsiz, ideal bir yapıyı betimler gibi görünmekte idi. Bilginin sunum retoriği olarak, ders kitabında sunulan ortamlar herkesin ideal davrandığı, her şeyin yerli yerinde olduğu olağanüstü, hayali/ütopik bir çevredir. Bu çerçevede eski Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitapları, öğrencinin sınıf kapısından dışarı çıktığında karşılaştığı gerçek yaşam örüntülerinden çok farklı ve çok steril sosyal ortamları tasvir etmekte idi. Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki metinlerin büyük bölümü sonu “-meliyiz, -malıyız” takıları ile biten tümcelerden oluşmaktaydı. Bu anlamda “biz” “hepimiz” bunları yapmalıyız/yapmamalıyız ile kendini gösteren öğüt yapısı içerisinde ortak algılama ve değer yargıları yaratılmaya çalışılmaktaydı. Bu yapılırken de öğrencilere neden öyle yapma(ma)ları ya dadavranma(ma)ları gerektiğine ilişkin çok fazla açıklama ya da örnek verilmemekte, neden gösterilmemekteydi. Bu haliyle de Hayat Bilgisi ders kitapları “doğru davranış kılavuzu” olarak nitelenmekte, davranışların yap/yapma ikilemi çerçevesinde öğrenciye sunulduğu belirleyici kitaplar idi (Kabapınar, 2009: 59-60). Bu sebeple birey birçok bilgi yığını arasında kalmakta ve edindiklerini yaşamında kullanabilecek bilgi ve beceriye yeterince sahip olamadan yetişmekteydi.

Eski program ile yeni program benimsedikleri öğrenme anlayışları bakımından değişiklik göstermiştir. 2005 yılı Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nda davranışçı öğrenme anlayışından yapılandırmacı öğrenme anlayışına doğru bir geçiş yaşanmıştır. Yeni Hayat Bilgisi Öğretim Programı’nın vizyonu, “gündelik yaşamda gereksinim duyulan temel bilgilere, yaşam becerilerine ve çağın gerektirdiği donanımına sahip kendisiyle, toplumsal çevresiyle ve doğa ile barışık mutlu bireyler yetiştirmektir” (Milli Eğitim Bakanlığı, 2005) şeklinde belirtilmiştir. “Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler gibi derslerin okul programında yer alma gerekçelerinden en önemlisi, öğrencilerin yaşama yönelik deneyim ve becerileriyle donatılması, yaşamda karşılaşılabilecekleri sosyal durumlar ve

sorunların nasıl çözümlenebileceğine ilişkin birtakım farkındalıkların ve sosyal problemleri çözmeye ilişkin becerilerin kazandırılmasıdır.” (Kabapınar, 2009: 45). Nitekim 2004 yılı Öğretim Programı’na göre yazılmış Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitapları incelendiğinde, sosyal olay ve değerlerin sunumunda en sık kullanılabilecek yöntemlerinin başında “örnek olay incelemesi”nin olduğu görülecektir. Örnek olay inceleme yöntemi ile hedeflenen, bir sosyal durum veya sorunla ilgili öğrencilerin önceki deneyimlerini de göz önünde bulundurarak görüşlerini dile getirebilecekleri bir tartışma zemini oluşturmaktır (Kabapınar, 2012). Örnek olay, öğrencilerin sosyal olayları irdelemeleri ve değerleri oluşturmaları ile değerlendirmeleri noktasında bilgilerini, başkalarından (ders kitabı yazarı/öğretmen) doğrudan almak yerine, kendilerinin oluşturmalarına ve içselleştirmelerine olanak tanınması nedeniyle yapılandırmacı öğrenme anlayışına uygun bir öğretim yöntemidir (Kabapınar, 2002; Aydın, 2003; Cin, 2005; Tok, 2006).

Yaşamın tahmin edilemeyen ve karmaşık akışı içerisinde oluşabilecek olayları bütünüyle sınıfta incelemek olanaklı olamayacağına göre, örnek olaylar, bireye/öğrenciye bir olayla/sorunla karşı karşıya geldiğinde nasıl bir tavır takınması, ne gibi farklı çözüm yollarını üretebileceğini göstermesi, olayın taraflarına olan etki ve yansımalarını göz önünde bulundurması, eylemlerinin sonuçlarında oluşabileceklere ilişkin öngörü geliştirebilmesi olanağı sağlaması noktasında deneyimler sunmaktadır. Bu çerçevede yapılandırmacı öğrenme anlayışı ve örnek olay, bireye, kısa vadede kendi öğrenmesini kendisinin oluşturmaları, orta ve uzun vadede de yaşamının akışına ve sorunlarının çözümüne hükmetme olanağı ve gücünü vermesi nedeniyle de önemlidir (Kabapınar, 2009: 66). Ayrıca konu ile ilgili çalışan bilişsel psikologlar somut işlemler döneminde olan öğrencilerin yetişkinler tarafından kendilerine öğretilmek istenen ilkeler ve değerleri gerçek anlamları ile kavramakta güçlük çektiklerinden söz etmektedirler. Bu nedenle ilköğretim dönemindeki çocukların soyut ilke ve değerleri kavrayabilmeleri için ahlaki sorunları gözlerinde canlandırmaya gereksinimleri vardır. “Bu bağlamda ‘insanlar dürüst olmalıdır’, ‘yalan söylememelidir’, ‘başkalarına yardımcı olmalıdır’, ‘nazik saygılı davranmalıdır’ gibi öğütlerin çocuklarda davranış değişikliğine yol açmadığı belirtilmektedir (Erden ve Akman, 2001). Bu nedenle öğrencileri bilişsel, duyuşsal ve sosyal yönden yaşama hazırlamak ve onları aktif hale getirerek yaşamdaki problemleri görüp deneyim kazanmalarını sağlamak adına öğrenme ortamında sık sık bu yöntem uygulanmalıdır. Nitekim yapılan başka bir araştırmada Hayat Bilgisi ders kitaplarında konulara düşen ortalama örnek olay sayısının yaklaşık % 50 olduğu belirlenmiştir. Buda Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki konuların yarısının örnek olaylardan oluştuğunu göstermektedir

(Kabapınar ve Özkan, 2012: 154). Bu çerçevede ders kitaplarında böylesine yoğun kullanılan örnek olay yönteminin sınıf içinde öğretmenler tarafından ne denli etkili kullanıldığı sorusu önem kazanmaktadır. Ders kitapları ve içeriği ne denli etkin hazırlanırsa hazırlansın, sınıfta bu içeriğin ne denli etkili kullanıldığı her zaman başat öneme sahip bir konu olacaktır. Bu çerçevede yapılandırmacı öğrenme anlayışı merkezinde değişen Hayat Bilgisi dersi öğrenme ortamlarında örnek olay yönteminin ne derece etkin kullanıldığının irdelenmesi bu araştırmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Pehlivan (1997'den aktaran, Adalı, 2005: 51), örnek olay ve oyunla öğrenmenin Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme düzeyine etkisini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmasında ilköğretim 4. sınıfta okuyan öğrenciler arasından seçilen 3 gruba geleneksel öğrenme, örnek olaya dayalı öğrenme ve oyun yoluyla öğrenme yöntemlerini uygulamıştır. Aynı konuyu deney gruplarından birinde örnek olayları kullanarak işlerken diğer deney grubunda ise kart oyunları, drama ve rol yapma ile oyunlaştırarak işlemiştir. Araştırmanın bulgularına göre, toplam eriş, bilgi ve kavrama erişisinde oyun yoluyla öğrenmenin örnek olaya dayalı öğrenmeye göre, örnek olayın da geleneksel öğrenmeye göre daha etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Karagülle'nin (2002) İlköğretim Sınıf Hayat Bilgisi Öğretiminde Öğretmenlerin Kullandığı Metotlar ve Öğretmenlerin Kullanılan Metotlarla İlgili Görüşleri" konulu araştırmasında öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmede, 1., 2. ve 3. sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi öğretiminde kullandıkları yöntemler, Hayat Bilgisi öğretiminde karşılaşılan problemler ve çözüm önerileri hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır. Öğretmenlerin görüşleri sonunda elde edilen bulgular dâhil sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi derslerinde en çok anlatım, soru-cevap, tartışma ve rol yapma yöntemini kullandıklarına ulaşmıştır. 2005 İlköğretim Programı değişikliği öncesi yapılan bu çalışma, örnek olay yönteminin Hayat Bilgisi derslerinde çok da kullanılmadığını göstermesi noktasında önemlidir. Yukarıda da açıklandığı üzere, 2005 öncesi ders kitapları da örnek olayları içermemekte idi. Bu nedenle öğretmenlerin de örnek olay yöntemi hakkında yeterince bakış açısına sahip olmadığını ve derslerinde kullanmadıklarını düşünmek doğru olacaktır.

Kabapınar ve Baysal'ın, (2004) "İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimine Yaşamın Kendisini Taşımak: Gazete Haberinin Kullanıldığı Bir Öğretimin Tasarlanması ve Değerlendirilmesi" isimli çalışmasında amaç, müfredat programı ile ilgili konulardaki gazete haberlerinin, öğrenciler tarafından ahlaki, düşünsel ve empatik boyutları ile irdelenmesidir. Tasarlanan öğretim yaklaşımı, İstanbul'daki iki ayrı ilköğretim okulunda uygulanmıştır. Öğrencilerin kendilerine sunulan sosyal olaylar ile ilgili sözel ve yazılı açık uçlu

yanıtları araştırmının temel verilerini oluşturmuştur. Araştırma sonucu, ilköğretim 3. ve 5. sınıf öğrencilerinin ilk kez böyle bir öğretim içinde yer almalarına karşın gazete temelli sosyal olayları ahlaki, düşünsel ve empatik boyutlarıyla değerlendirebildiklerini ortaya koymuştur. Şimşek'in (2005), "Örnek Olaya Dayalı Öğretimin İlköğretim 3. sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Akademik Başarıya ve Öğrenmede Kalıcılığa Etkisi" adlı araştırma denenceler kurularak sınanmıştır. İlköğretim 3. sınıf Hayat Bilgisi dersinin öğretiminde geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu ile örnek olaya dayalı öğretimin uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin akademik başarıları arasında ve öğrencilerin öğrendiklerini hatırlama düzeyleri arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır. Bu çalışma örnek olay yönteminin öğrencilerin başarı ve bilginin kalıcılığı düzeylerini görece artırdığını göstermesi noktasında önemlidir.

2005 yılındaki program değişikliğinden sonra ders kitaplarında bu yöntemle oluşturulan metinlerin arttığı sonucuna ulaşan Akbal'ın (2009), "1998 ve 2004 İlköğretim Programlarına Göre Hazırlanan Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının İçerik ve Kullanılabilirlik Açılarından Karşılaştırılması" isimli araştırmasında 1998 ve 2004 Hayat Bilgisi Programları'na göre yazılmış ders kitaplarında yer alan görsel materyalleri ve metinleri karşılaştırmaya yönelik doküman incelemesi yapılmıştır. Akbal, araştırmasında 24 ayrı ders kitabını, ilgili öğrenci çalışma kitaplarını ve öğretmen kılavuz kitaplarını incelemiştir. Doküman incelemesinden elde edilen sonuçlara göre 2004 Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan hikaye edici metinlerin (örnek olay esasına dayanan) arttığı, görsel materyallerin çeşitliliğinin, sayısının ve niteliğinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tillman (1992' den aktaran, Şimşek, 2005: 36-37) tarafından gerçekleştirilen "Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Örnek Olay Yönteminin Kullanılması Üzerine Bir Çalışma" adlı yarı deneysel bir araştırmada, ilköğretim alanındaki öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimlerinde alması gereken başlıca derslerde uygulanan örnek olay yönteminin sonuçları incelenmiştir. Araştırmada aynı dersin farklı bölümlerine katılan birbirine eşit olmayan gruplarda bulunan 21 öğrenciden oluşan deney grubu ve 30 öğrenciden oluşan kontrol grubu karşılaştırılmıştır. Kontrol grubuna geleneksel yaklaşımla öğretim yapılırken deney grubunda küçük gruplarla örnek olaylar incelenerek öğretim gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, iki grup arasındaki problem çözme becerilerinde farklılıklar bulunmuştur. Dawson (1994' den aktaran, Şimşek, 2005: 38), "Örnek Olaya Dayalı Öğretim Sınıflarında Öğrenci Katılımının ve Öğrenci-Öğretmen Etkileşiminin İncelenmesi" adlı araştırmasında işletme lisansüstü öğrencilerinin örnek olaya dayalı öğretime aktif katılımı, öğrenme düzeyleri ve problem çözme becerileri üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Lisansüstü düzeyde 58 öğrencinin katıldığı araştırmada öğrencilerin dersleri videoya kaydedilmiş ve kaydedilen videolar çözümlenerek analiz edilmiştir. Öğrencilerin lisansüstü eğitim yaptıkları alanlar, lisans ortalamaları ve eleştirel düşünme becerilerinin derslerdeki akademik başarılarında önemli bir etken olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin sormuş oldukları bilişsel düzeydeki sorularla, öğrencilerin bilişsel düzeydeki vermiş oldukları yanıtlarda benzerlikler bulunmuştur. Araştırmanın sonucu, örnek olaya dayalı öğretimin en iyi aktif öğrenme tekniklerinden biri olduğunu göstermektedir.

Li (1996'dan aktaran, Şimşek, 2005: 39) tarafından gerçekleştirilen "İlköğretim Öğrencilerinin Okuduğunu Anlamayı Geliştirmede Örnek Olay Yönteminin Kullanılması" adlı bir araştırmada, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin örnek olay yöntemini kullanma olgunluğuna sahip olup olmadıkları ve örnek olay yönteminin ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlamayı geliştirmelerinde etkili olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmaya, örnek olay yöntem grubu, strateji grubu ve kontrol grubundan oluşan 62 ilköğretim beşinci sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ilköğretim beşinci sınıf öğrencileri örnek olay yöntemini kullanmayı öğrenebilmiştir. Örnek olay yöntemi, deney grubunda ve strateji grubunda bulunan öğrencilerin okuduğunu anlamalarının geliştirilmesinde strateji yöntemine göre daha etkili bulunmuştur. Lanna (1997'den aktaran, Şimşek, 2005: 39) tarafından gerçekleştirilen "Örnek Olay Yöntemini Kullanarak Öğrenci Bakış Açısını Değiştirme" adlı bir araştırmada, örnek olay yönteminin genel öğretmen eğitiminde geçerliliği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, araştırma, 56 öğretmen adayının katılımıyla iki grup olarak gerçekleştirilmiştir. Bu gruplardan biri, farklı örnek olay özelliklerini analiz etmek için problem çözme stratejilerini kullanmıştır. Bu grup örnek olay özelliklerini analiz etmede problem çözme stratejilerini kullanmayan gruba göre % 40 daha başarılı olmuştur.

Görüldüğü üzere literatür incelendiğinde örnek olay temelli çalışmaların ana ekseninin örnek olay ile bir başka öğretim yöntemi arasındaki etkililiğin ölçülmesi, örnek olaya ilişkin öğretmen görüşleri, örnek olayın akademik başarıya ve öğrenme kalıcılığına etkisi, ders kitaplarındaki örnek olaylar ve nitelikleri, örnek olaya dayalı öğretimin tasarlanması, öğretmen eğitiminde örnek olayın kullanımı gibi konulardan oluştuğu görülmektedir. Türkiye'deki ve hatta dünya boyutundaki çalışmaların genel yapısı irdelendiğinde, ulaşılan kaynaklar sınırlılığı içerisinde, örnek olayın sınıf içinde öğretmen-öğrenci ya da öğrenci-öğrenci iletişimi boyutunda doğrudan gözlem yoluyla ne derece etkili bir şekilde uygulandığını araştırma konusu yapan çalışmalara ulaşılamamıştır. Literatür farklı boyutlarda yöntemin etkililiğine

vurgu yapsa da örnek olayın sınıfta ne nitelikte uygulandığı bu anlamda bilinmeyen konulardan biri gibi görünmektedir. Bu çerçevede araştırmanın amacı Hayat Bilgisi ders kitaplarında diğer yöntemlere göre daha fazlakullanılan örnek olay yönteminin öğrenme ortamlarında kullanımının etkililiğini incelemektir.

Araştırmanın amaçları aşağıdaki gibidir.

Amaç1: Öğretmenlerin sınıfta kullandıkları örnek olayın kaynakları nelerdir?

Amaç2: Öğretmenlerin örnek olay yöntemini kullanarak işledikleri dersin süreci nasıldır?

Amaç3: Öğretmenlerin örnek olayı sunuş biçimleri nasıldır?

Amaç4: Öğretmenlerin örnek olayla hayat arasında ilişki kurmaları nasıldır?

Amaç5: Öğretmenler öğrenme ortamında kullandıkları örnek olayı nasıl sonuca ulaştırmaktadır?

Yöntem

Örnek olay yönteminin sınıf içinde kullanımının incelenmesi araştırmanın nitel yapısını ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda araştırma nitel araştırma desenlerinden biri olan örnek olay incelemesine uygundur. Çalışmada nitel veri araştırma yöntemlerinden görüşme ve gözlem kullanılmıştır.

Araştırmanın görüşmelerle ilgili çalışma grubunu İstanbul ilinin Avrupa yakasındaki Bayrampaşa ilçesinde yer alan resmi ilköğretim okullarından 1., 2. ve 3. sınıf okutmakta olan gönüllülük esasına göre belirlenen 65 öğretmen oluşturmaktadır. Görüşme gerçekleştirilen öğretmenlerin 21' ini 1. sınıf, 21' ini 2. sınıf ve 23' ünü 3. sınıf öğretmenleri ve bu öğretmenlerin 33' ünü erkek ve 32' sini kadın öğretmenler oluşturmaktadır. Görüşülen öğretmenlerin ortalama mesleki kıdem aralığı 11 ve 15 yılları arasında değişirken; kıdemi en düşük öğretmen 4 yıllık kıdemi en yüksek olan öğretmen ise 39 yıllık deneyime sahiptir. Görüşme yapılan öğretmenlerin sınıf mevcudu ise ortalama 40 ve 49 öğrenci aralığında değişiklik gösterirken, en az sınıf mevcudu 25 öğrenci, en fazla sınıf mevcudu 60 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmanın gözlemlerle ilgili çalışma grubunu İstanbul ilinin Bayrampaşa ilçesindeki resmi ilköğretim okullarından ikisinde görev yapan ve 1., 2. ve 3. sınıf

okutmakta olan gönüllülük esasına göre belirlenen 15 öğretmen oluşturmaktadır. Belirlenen bu 15 öğretmenin Hayat Bilgisi derslerinde örnek olay kullandıkları 3' er ders saati gözlenmiştir. Öğretmenlerin dersleri toplamda 45 ders saati gözlemlenmiştir. Gözlemin üçer saat olmasının nedeni öğretmenlerin örnek olayı derslerine kullanımına dair geniş boyutlu veri elde etme istemidir. Ders gözlemi yapılan öğretmenlerin 4' ünü 1. sınıf, 5'ini 2. sınıf ve 6'sını 3. sınıf öğretmenleri ve bu öğretmenlerin 9' unu erkek ve 6'sını kadın öğretmenler oluşturmaktadır. Ders gözlemi yapılan öğretmenlerin mesleki kıdem aralığı ortalama 11 ve 15 yılları arasında değişirken kıdemi en düşük olan öğretmen 4 yıllık deneyime sahip, kıdemi en yüksek olan öğretmen 23 yıllıkdeneyime sahiptir. Ders gözlemi yapılan öğretmenlerin sınıf mevcudu ise ortalama 40 ve 49 öğrenci aralığında değişiklik gösterirken, en az sınıf mevcudu 33 öğrenci, en fazla sınıf mevcudu 58 öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmacı, araştırmada veri toplama amacıyla “Öğretmen Görüşme Formu” ve “Öğretmen Gözlem Formu” veri toplama araçlarını kullanmıştır. Öğretmen Görüşme Formu, araştırmacı tarafından geliştirilen veri toplama aracıdır. Öğretmen Görüşme Formu kullanılarak “Örnek Olay Yöntemi ve Hayat Bilgisi Öğrenme Ortamlarında Kullanımının Etkililiği” konusunda öğretmen görüşleri alınmıştır. Bu formu kullanan öğretmenlerden elde edilen veri, öğretmenlerin örnek olay yöntemini kullanarak işledikleri dersin sürecine ilişkindir.

Öğretmen Gözlem Formu, araştırmacı tarafından geliştirilen bir diğer veri toplama aracıdır. Öğretmen Gözlem Formu kullanılarak elde edilen veriler, örnek olay yöntemi kullanılarak işlenen dersin süreci, örnek olayların sunuluş biçimleri, sonuca bağlanıp bağlanmadığı ve örnek olayın gerçek hayatla ilişkilendirilip ilişkilendirilmediğinin öğretmene göre farklılık gösterip göstermediğidir.

Verilerin Çözümlemesi

Görüşmeler için yapılan ses kayıtları analiz edilerek, görüşme yoluyla elde edilen nitel veriler, oluşturulan kategorilere göre sınıflandırılıp incelenmiştir. Görüşme formunu oluşturan sorulardan elde edilen verilere, nitel araştırmalarda kullanılan veri çözümleme yöntemlerinden içerik analizi yapılarak verilen cevaplar kodlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 228).

Kodlama yapıldıktan sonra veriler sınıflanmış ve kullanılan ortak ifadeler tespit edilerek madde haline getirilmiştir. Bunun ardından söz konusu sınıflandırma sistemi kullanılarak bir kez de ikinci bir araştırmacı ("intercoder" ya da "inter-rader reability) tarafından kodlanmıştır. Güvenirlilik = Uzlaşma Sayısı/Uzlaşma Sayısı + Uzlaşmama Sayısı formülü kullanılarak iki kodlama arasındaki tutarlılık 0,90 olarak bulunmuştur. Tutarlılığın yüksek oluşu nitel analizin iç güvenilirliğini ortaya koymuştur. Görüşme kağıtları bu kodlamaya göre tekrar değerlendirilerek öğretmenlerin kullandıkları ifadeler tablodaki ifadelerle eşleştirilmiştir. Böylece verilen cevapların frekansları kaydedilerek veriler nicel forma dönüştürülmüştür.

Gözlemden elde edilen alan notları ve veri kaybını önlemek için elde edilen seskayıtları analiz edilerek, gözlemden elde edilen nitel veriler, oluşturulan kategorilere göre sınıflandırılıp incelenmiştir. Gözlem formu kullanılarak elde edilen verilere, nitel araştırmalarda kullanılan veri çözümleme yöntemlerinden içerik analizi yapılarak verilen cevaplar kodlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 228). Elde edilen verilerden oluşturulan kodlamalar sınıflanmış ve ortak olduğu belirlenen ifadeler tespit edilerek madde haline getirilmiştir. Söz konusu sınıflandırma sistemi kullanılarak bir kez de ikinci bir araştırmacı tarafından kodlanmış iki kodlama arasındaki tutarlılık 0,92 olarak bulunmuştur. Gözlem kağıtları bu kodlamaya göre tekrar değerlendirilerek öğretmenlerin kullandıkları ifadeler tablodaki ifadelerle eşleştirilmiştir. Böylece verilen cevapların frekansları kaydedilerek veriler nicel forma dönüştürülmüş ve nicel forma dönüştürülen verilerden yorumlar çıkartılmıştır.

Araştırmanın *bulgular* kısmında, benzer arkaplana sahip soruların analizinde hem görüşmeden hem de gözlemden elde edilen veriler birlikte sunulacaktır. Gözleme ilişkin kesitlerin sunulması sürecinde "ÖGZ8 (2. Ders Gözlemi) Sınıf 2" şeklinde açıklamalar yer alacaktır. Bu açıklamalarda sırasıyla, gözlem yapılan öğretmenin verilen kod numarası, gözlem yapılan öğretmenin kaçınıcı ders saati olduğu ve sınıf düzeyi açıklanmış demektir. Görüşmeye ilişkin kesitlerin sunulması sürecinde öğretmenler ÖGR şeklinde kodlanmıştır. Yine görüşmelerde öğretmenlerin kendilerine sorulan sorulara birden fazla gerekçe/yanıt sunmuş olmaları nedeniyle çıkan sonuçlar gözlem yapılan 65 sayısından fazla olabilmektedir.

Bulgular

Amaç 1: Öğretmenlerin sınıfta kullandıkları örnek olayın kaynakları nelerdir?

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin ders gözlemlerinde kullandıkları örnek olayın kaynakları ile ilgili edinilen bilgilere ilişkin veriler aşağıda Tablo 1’ de sunulmuştur. Anımsanacağı üzere bir öğretmenin dersi üç saat süre ile gözlenmişti. Bu çerçevede tabloda bu üç gözleme de yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Kullandıkları Örnek Olayın Kaynakları Hakkındaki Ders Gözlemleri

	1. Gözlem	2. Gözlem	3. Gözlem	Toplam
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
<i>Ö.D.K./Ö.Ç.K./Ö.K.Kitabındaki Örnek Olayı Kullanıyor</i>				
Öğretmen Kılavuz Kitabı	8	6	2	16
Öğrenci Ders Kitabı	2	2	2	6
Öğrenci Çalışma Kitabı	0	0	2	2
<i>Ö.D.K./Ö.Ç.K./Ö.K.Kitabı ve Farklı Örnek Olay Kullanıyor</i>				
Kılavuz kitabı kullandı	3	5	7	15
Öğrencinin başından geçen olayı kullandı	1	4	4	9
Kendi başından geçen olayı kullandı	2	3	1	6
Sınıf içinde o anda oluşan olayı kullandı	1	1	3	5
Ders kitabını kullandı	1	1	2	4
Öğrenci çalışma kitabını kullandı	0	1	1	2
<i>Öğretmen Farklı Örnek Olay Kullanıyor</i>				
Kendi ve öğrenci yaşantısından olay kullandı	2	1	1	4
Toplam	20	24	25	68

Tablo 1’de öğretmenlerin, kullanılan örnek olayın kaynakları hakkında yapılan üç ayrı ders gözlemlerinden elde edilen veriler belirtilmiştir. Gerçekleştirilengözlemler incelendiğinde, Ö.D.K/Ö.Ç.K/Ö.K.Kitabındaki örnek olayı kullanan öğretmenlerin 16 kez “Öğretmen Kılavuz Kitabı”ndaki, 6 kez “Öğrenci Ders Kitabı”ndaki ve 2 kez de “Öğrenci Çalışma Kitabı”ndaki örnek olayları kullandığı belirlenirken, Ö.D.K/Ö.Ç.K/Ö.K.Kitabı ve “Farklı Örnek Olay Kullanan” öğretmenlerin 15 kez “Öğretmen Kılavuz Kitabı”, 4 kez “Ders Kitabı” ve 2 kez de “Öğrenci Çalışma Kitabı”ndaki örnek olayı kullandıkları gözlenirken bunun yanı sıra 9 kez “Öğrencinin başından geçen”, 6 kez “Kendi başından geçen”, 5 kez de “Sınıf içinde o anda oluşan” örnek olayların kullanıldığı

gözlenmiştir. Bunun yanı sıra 15 öğretmenle yapılan 3'er saat ders gözleminde bazı öğretmenlerin toplamda 4 kez "Farklı örnek olay kullandığı" belirlenmiştir.

Aşağıda ders sürecinden kesit verilen ÖGZ7'nin 1. ders gözleminde ders kitabındaki görsel örnek olayı kullanmanın yanı sıra sınıf içinde o anda oluşan bir olayı da örnek olay olarak kullandığı gözlenmiştir. Bu öğretmenin ders gözlemi aşağıdaki gibidir;

ÖGZ7 (1. Ders Gözlemi) Sınıf 2

Öğretmen: Kurallar olmasaydı nasıl bir sınıf haline gelirdik?

[Sınıfı ders kitabındaki örnek olaya uygun hale getirdi. İki öğrenciye kitaptaki olayı drama yoluyla sergilemelerini istedi. Öğrenciler olayı drama ile canlandırdı.]

.....

[Ders süreci içinde öğrenci ellerini yıkamak için izin istedi. Öğretmenin izniyle dışarı gitti. Giderken koşup ses çıkarmıştı.]

Öğretmen: Bir örnek olay daha. Öğrenci dışarı çıkarken ve sınıfa gelirken gürültü yaptı. Arkadaşınız burada hangi kurala uymadı?

Öğrenci: Sessiz olmalıydı.

Yukarıda 1. ders gözlemi verilen öğretmenin 3. ders gözleminde de farklı örnek olay kullandığı, ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabına bağlı kalmadığı görülmüştür. ÖGZ7' nin 3. ders gözlem sürecinden kesit aşağıdaki gibidir;

ÖGZ7 (3. Ders Gözlemi) Sınıf 2

[Öğretmen bir öğrencinin başından geçen olayı anlatıyor.]

Öğretmen: Bir öğrencim elini yıkarken lavabonun üstüne çıktı ve lavabo kırıldı. Sonra ne oldu? Hepimiz oraya koştuk. Hatalı davranış ne?

Öğrenci: Lavabonun üstüne çıkılması.

ÖGZ7'nin 1. ve 3. ders gözlemleri incelendiğinde öğretmenin örnek olayın kaynakları olarak sadece ders ve öğretmen kılavuz kitabına bağlı kalmadığı görülmüştür. Örnek olayları kullandığı kaynaklar çeşitlilik göstermektedir. ÖGZ4'ün 2. ders gözlemi incelendiğinde, kullanılan örnek olayın kaynağını öğretmen kılavuz kitabı oluşturmaktadır. Öğretmen,

kılavuzunda yer alan örnek olayı öğrencilerine kendi başına gelmiş gibi anlatarak sunmaktadır. Bu öğretmenin ders süreci aşağıdaki gibidir;

ÖGZ2 (2. Ders Gözlemi) Sınıf 1

Öğretmen: Ben geçenlerde bir arkadaşımdan bir kitap istemiştim. Kitabını bana verir misin okuyayım? O da peki dedi. Bana verdi. Kitabı aldım. Tam okuyordum o anda yanımda çay vardı. Kitaba dökülmez mi! Ne yapmam gerekiyor?

Öğrenci: Güneşe koyun kurutun.

Öğretmen: Siz benim yerimde olsaydınız ne yapardınız?

Öğrenci: Silerdim.

.....

Öğretmen: Ben öğretmenim ben de hata yapabilirim. Hepimiz hata yapabiliriz.

Yukarıda ders gözlemleri verilen öğretmenlerin yanı sıra ÖGZ8' in 2. ders gözleminde ders ve çalışma kitabında yer alan örnek olayların yanı sıra kendi başından geçen bir örnek olayı kullandığı belirlenmiştir. Bu öğretmenin ders gözlemi aşağıdaki gibidir;

ÖGZ8 (2. Ders Gözlemi) Sınıf 2

Öğretmen: Çocuklar ben hiç unutamıyorum. Arkadaşlar “Hadi balık tutalım” dedi. Benim oltama balık geldi. Bir Ahmet ağabeyim vardı. Bana aferin demesi çok hoşuma gitmişti. Ders kitabı 28. sayfayı okuyalım daha iyi anlaşılacak. [Bir öğrencinin okumasını istedi.]

Öğrenci: Soner yaşlıtlarına göre uzun boyluydu. Yeni şapkasıyla sınıfa girdi. İlyas, Soner'in şapkasını çekip aldı. Soner, İlyas'a kızdı ve “Şapkamı geri ver” dedi. İlyas, “Al şapkanı leylek!” diye şapkayı fırlattı. Bu olaydan sonra bazı çocuklar Soner'e “Leylek” demeye başladılar. Soner çok üzülmüştü. O sıralar okulun basketbol takımı için seçimler yapılıyordu. Soner boyu uzun olduğu için takıma seçildi. Soner'in büyük katkısıyla birinciliği aldılar. Arkadaşları Soner'in başarısını kutladılar. Soner, sevinçle hepsini kucakladı.

.....

Öğretmen: Çalışma kitabını açalım. Eksik kalan olayı tamamlayalım.

Ayşe resim defterini bakması için Funda'ya verdi. Funda defterin üzerine yanlışlıkla su döktü. Nasıl tamamlayabiliriz?

Öğrenci: Özür dilerim, derdim.

Öğretmenlerin ders süreci içinde kullandıkları örnek olayların kaynakları birbirinden farklılık göstermektedir. Öğretmenler ders sürecinde sadece öğretmen kılavuz kitabının, ders kitabının ve çalışma kitabının içinde yer alan örnek olayları kullanabildiği gibi, bu kaynaklara ek olarak kendileri de konu ile ilgili farklı örnek olaylar kullanabilmektedir. Sonuç olarak ders süreci içinde kullanılan örnek olayların kaynakları öğretmenden öğretmene değişiklik göstermektedir.

Amaç 2: Öğretmenlerin örnek olay yöntemini kullanarak işledikleri dersin süreci nasıldır?

Bu amaca ilişkin bulguların sunulması sürecinde, amaçların benzerlik taşıması nedeniyle, hem görüşmeden elde edilen bulgular hem de gözlemden elde edilen bulgular birlikte sunulacaktır. Böylelikle görüşmede öğretmenlerin söylem olarak ifade ettiklerinin gözlem ile ne derece eyleme döktüğü de ortaya konulmuş olacaktır. Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin görüşmede kendilerine sorulan ve örnek olay yöntemini kullanarak işledikleri bir dersin süreci ile ilgili açık uçlu soruya verdikleri yanıtlara ilişkin veriler aşağıda Tablo 2' de sunulmuştur.

Tablo 2. Öğretmenlerin Örnek Olay Yöntemini Kullanarak İşledikleri Dersin Süreci Hakkındaki Görüşleri (Görüşme)

Öğretmenlerin Örnek Olay Yöntemini Kullanarak İşledikleri Dersin Süreci Hakkındaki Görüşleri	f
Kendi başımızdan/çocukların başından geçen bir olay anlatılır/anlattırılır	36
Sorular sorulur/sordurulur	29
Örnek olay öğrencilerin gözünde hayal ettirilir	16
Örnek olay sonuca ulaştırılır	13
Olayın nedenleri ortaya çıkarılarak öğrencilerin dikkati toplanır	7
Olayla ilgili görseller olayın kavratılmasında kullanılır	7
Olayın önemli noktaları öğrencilere açıklanır	5
Çocukların katılması sağlanır	5
Çocuğa konuyla ilgili materyaller getirtilir ve kullanılır	4
Çocuğa konuyla ilgili notlar aldırılır	4
Konuyla ilgili örnek olay okunur	4

Daha çok kitaplar kılavuz alınır	4
Teknolojik araçlar kullanılır	4
Bir gün önceden konuyla ilgili bir araştırma/açıklama verilir	3
Günlük hayatla bağdaştırma yapılır	3
Derse motive edilir	3
Öğrencinin başarısı, konuyu anlayıp anlamadıkları denetlenir/Sorularla doğru ve yanlış cevaplar ayırt edilmeye çalışılır/Bu derste seçtiğimiz bir olay diğer derslere de yansıtılır/Birinci sınıf olduğu için genelde hikâye anlatılır/Öğrencinin tanıdığı duyduğu bir olay seçilir/Konuya yönlendirilir.	2'şer kez
Ders/çalışma kitaplarındaki olayla ilgili etkinlikler yaptırılır/İlk on dakika konuyla ilgili ön bilgiler verilir/Çocukların neler bildiği öğrenmeye çalışılır/Olumsuz örnek verilmemeye çalışılır/Konu öğrencilere hazırlattırılır/Konu öğrenciye sundurulur/Kavram haritası çıkarttırılır/Kendi duyguları anlatılır/Olay sezdirilmeye çalışılır/Düzeltilmeler yapılır/Problem belirlenir.	1' er kez
Genel Toplam	170

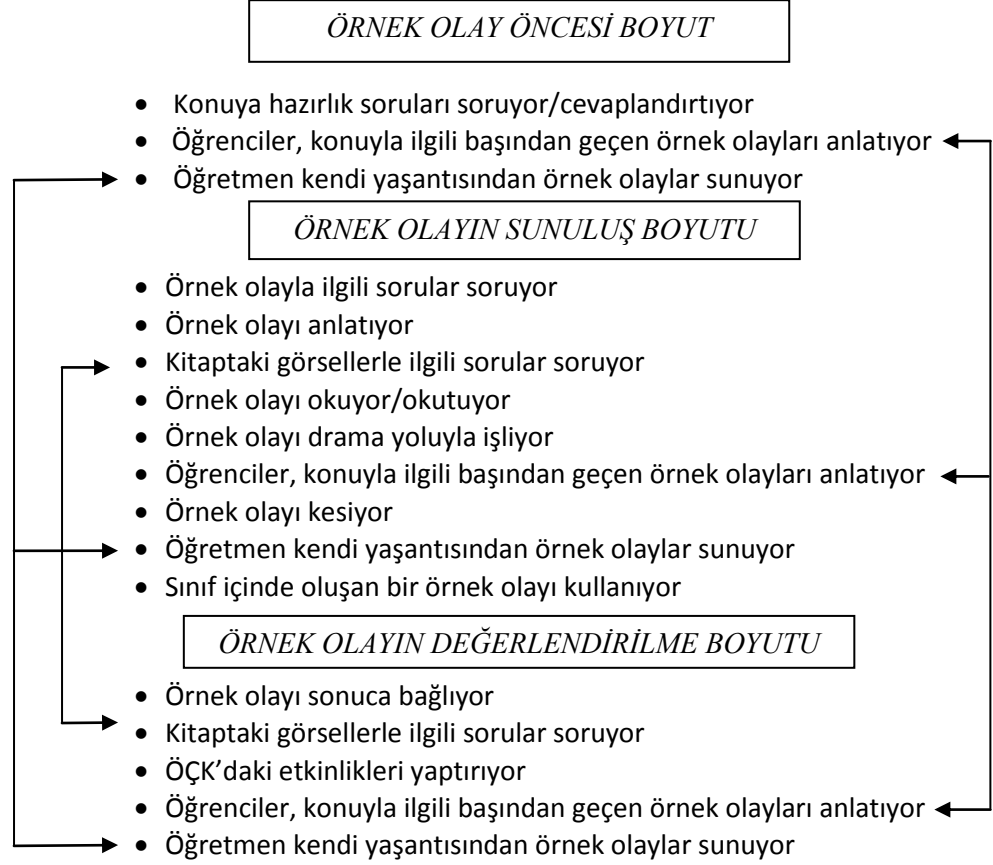
Tablo 2' ye göre öğretmenlerin örnek olay yöntemini kullanarak işledikleri bir ders sürecine ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, 36 kez "Konuya göre kendi başımızdan geçen olay ya da çocukların başından geçen bir olay anlatılır/anlattırılır", 29 kez "Sorular sorulur/sordurulur", 16 kez "Örnek olay öğrencilerin gözünde hayal ettirilir", 13 kez "Örnek olay sonuca ulaştırılır", 7 kez "Olayın nedenleri ortaya çıkarılarak öğrencilerin dikkati toplanır", 7 kez "Olayla ilgili görseller olayın kavratılmasında kullanılır" şeklinde ifade belirtmişlerdir. Öğretmenlerin çoğunun bu yöntemi kullanırken gerçek yaşantılardan yola çıktığı görülmüştür.

Öğretmenlerin görüşmede kendine yöneltilen işledikleri ders sürecine ilişkin soruya verdiği yanıtlarla işlenen ders sürecinin tutarlılığının belirlenmesi amacıyla ders gözlemleri yapılmıştır. Böylece çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin ders gözlemlerinde örnek olay yöntemini kullanarak işledikleri ders süreci ile ilgili edinilen verilerin analizi aşağıda Tablo 3' te sunulmuştur.

Tablo 3.Öğretmenlerin Örnek Olay Yöntemini Kullanarak İşledikleri Ders Süreci Hakkındaki Ders Gözlemleri

	1. Gözlem	2. Gözlem	3. Gözlem	Toplam
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Örnek olayla ilgili sorular sormakta	15	15	15	45
Hazırlık soruları sormakta	10	11	11	32
Örnek olayı sonuca bağlanmakta	10	11	7	28
Örnek olayı anlatmakta	5	11	8	24
Kitaptaki görsellerle ilgili sorular sormakta	7	4	9	20
ÖÇK'daki etkinlikleri yaptırmakta	5	6	8	19
Örnek olayı okumakta/okutmakta	6	4	7	17
Örnek olayı drama yoluyla işlemekte	6	3	2	11
Öğrenciler konuyla ilgili başından geçen örnek olayları anlatmakta	1	4	4	9
Örnek olayı yarıda bırakmakta	3	3	2	8
Öğretmen kendi yaşantısından örnek olay sunmakta	2	3	1	6
Sınıf içinde oluşan bir örnek olayı kullanmakta	1	1	3	5
Toplam	76	81	82	224

Tablo 3' te öğretmenlerin, örnek olay yöntemini kullanarak işledikleri ders süreci hakkında yapılan 3 ayrı ders gözlemlerinden elde edilen veriler sunulmuştur. Yapılan gözlemler incelendiğinde, 45 derste "Örnek olayla ilgili sorular sorulduğu", 32 derste "Konuya hazırlık soruları sorulduğu/cevaplandırıldığı", 28 derste "Örnek olayın sonuca bağlandığı", 24 derste "Örnek olayın anlatıldığı", 20 derste "Kitaptaki görsellerle ilgili sorular sorulduğu", 19 derste "ÖÇK' daki etkinlikleri yaptırdığı", 17 derste "Örnek olayın okunduğu/okutulduğu", 11 derste "Örnek olayın drama yoluyla anlatıldığı", 9 derste "Öğrenciler konuyla ilgili başından geçen örnek olayları anlattığı", 8 derste "Örnek olayın kesildiği", 6 derste "Öğretmenin kendi yaşantısından örnek olaylar sunduğu", 5 derste "Sınıf içinde oluşan bir örnek olayı kullandığı" gözlenmiştir. Bu sonuçlar görüşmeden elde edilen veriler ile gözlemden elde edilen veriler arasında büyük oranda tutarlılık olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin örnek olay yöntemini kullanarak işledikleri ders süreci hakkındaki ders gözlemleri, dersin üç ana boyutta işlendiğini ortaya koymaktadır. Bu üç ana boyut aşağıdaki şekilde sunulmaktadır.

Şekil 1. Öğretmenlerin Örnek Olay Yöntemini Kullanarak İşledikleri Ders Süreci

Yukarıda sunulan Şekil 1 incelediğinde, öğretmenlerin *örnek olay öncesi boyutta* “konuya hazırlık soruları sorduğu/cevaplandığı, öğrencilerin konuyla ilgili başlarından geçen örnek olayları anlattığı ve öğretmenin kendi yaşantısından örnek olaylar sunduğu” belirlenmiştir. Yine *örnek olayın sunuluş boyutunda* ise, “öğretmenin örnek olayla ilgili sorular sorduğu, örnek olayı anlattığı, kitaptaki görsellerle ilgili sorular sorduğu, örnek olayı okuduğu/okuttuğu, örnek olayı drama yoluyla işlediği, öğrencilerin, konuyla ilgili başından geçen örnek olayları anlattığı, örnek olayın yarıda bırakılarak sunulduğu, öğretmenin kendi yaşantısından örnek olaylar sunduğu ve sınıf içinde oluşan bir örnek olayın kullanıldığı” belirlenmiştir. Örnek olayın bir diğer boyutu olan *değerlendirme boyutunda* ise, “örnek olayın sonuca bağlandığı, kitaptaki görsellerle ilgili sorular sorulduğu, ÖÇK'daki etkinliklerin yaptırıldığı,

öğrencilerin, konuyla ilgili başından geçen örnek olayları anlattığı ve öğretmenin kendi yaşantısından örnek olaylar sunduğu” ortaya çıkmıştır.

Yine yukarıdaki şema, örnek olay işlenirken öğretmenlerin algısına göre bazı boyutların farklı aşamalarda kullanılabildiğini göstermektedir. Bu, sınıfların dinamik boyutuna işaret etmektedir. Bu durum “öğrencilerin konuyla ilgili başından geçen olayları anlatması” ile “öğretmenin kendi yaşantısından örnek olaylar sunması” ders sürecinin üç boyutunda da karşımıza çıkarken, “kitaptaki görsellerle ilgili sorular sorulması” iki boyutta (örnek olayın sunuluş ve değerlendirme boyutunda) karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenlerin örnek olay yöntemiyle işledikleri ders sürecinin belirlenmesi amacıyla yapılan görüşme ve ders gözlemlerinden elde edilen bulgular incelendiğinde, öğretmenin ve öğrencilerin kendi hayatından örnek olaylar sunduğu, örnek olayla ilgili sorular sorduğu, örnek olayın sonuca bağladığı noktasında benzerlikler görülmüştür. Örnek olay yönteminin sınıf düzeyine göre farklı işlenebildiğinin altını çizen ÖGR31’ inde görüşleri aşağıdaki gibidir;

ÖGR31. *Birinci sınıf olduğu için hikâye anlatıyorum genelde konuyla ilgili. Zaten kılavuz kitaplarımızda da yönergeler var. O hikâyelerle ilgili “Siz olsaydınız ne yapardınız?, Sen olsaydın nasıl davranırdın?, Ne düşünürdün?, Ne hissedersin? ya da Siz ne yapıyorsunuz?, Nasıl yapıyorsunuz?, Nasıl yaşıyorsunuz?” genellikle kendi yaşantılarından örneklerle işliyoruz.*

Bu öğretmen, birinci sınıfta bu yöntemi kullanırken hikâyelerden yararlandığını dile getirmiştir. Kılavuz kitaplarda bulunan yönergelerle ders süreci içinde bu yöntemin nasıl kullanılacağını da belirtildiğini ifade etmektedir. Öğretmenin bu yöntemi kullanırken sorduğu soruların empatik sorulardan oluştuğu da yukarıdaki ifadesi incelendiğinde anlaşılmaktadır. Buna göre 1. sınıf ders gözleminden alınan ÖGZ3’ ün 3. ders gözleminden elde edilen bulgular incelendiğinde ÖGR31’ in ders sürecinde kullandığını ifade ettiği soru tipleriyle benzerlik göstermektedir. ÖGZ3’ ün ders gözleminden elde edilen süreç aşağıdaki gibidir;

ÖGZ3 (3. Ders Gözlemi)Sınıf 1 Konu: Altın Sözler

Öğretmen: *Eğer hiç arkadaşınız olmasa nasıl hissedersiniz kendinizi?*

Öğrenci: *Üzülürdüm.*

Öğretmen: *Niye üzülürdün?*

Öğrenci: *Oyun oynayamayacağım için.*

Öğretmen: İnsanlar tek başına yaşayabilir mi?

Öğrenci: Hayır.

[Hep birlikte söylendi.]

Öğretmen: Ben size bir şey anlatacağım. Önceden Ali adında şişman bir öğrencim vardı. Arkadaşları gibi hızlı hızlı koşamıyordu. Oyun oynayamıyordu. Arkadaşları onunla şişko şişko diye dalga geçiyordu.

Öğretmen: Siz Ali'nin yerinde olsaydınız neler hissedersiniz?

Öğrenci1: Üzülürdüm.

Öğrenci2: Ağlardım.

Öğrenci3: Kendimi çok kötü hissederdim.

Öğrenci4: Çok utanırdım.

Öğretmen: Ali bu durumda ne yapmalı?

Öğrenci: Zayıflamak için spor yapmalı.

Öğretmen: Ali'nin arkadaşlarına karşı davranışları nasıl olmalı?

Öğrenci: İyi davranmalı.

Öğretmen: Konuşmalı mı?

Öğrenci: Evet konuşmalı.

Öğretmen: Size hiç lakap takan oldu mu?

Öğrenci: Hayır.

Öğretmen: Size "Ne haber bücür" denilirse ne hissedersiniz?

Öğrenci1: Kızardım.

Öğrenci2: Üzülürdüm.

Öğretmen: Önceki derslerimizde farklı fiziksel özelliklere sahip. Kimi uzun. Kimi şişman... Bir arkadaşınız sizden bir şey isterken "Lütfen. rica ederim" derse ne hissedersiniz?

Öğrenci: Mutlu olurum.

Öğretmen: O zaman demek ki hayatımızda kullanmamız gereken altın sözler var." Lütfen, Rica ederim, Güzel arkadaşım, Hoşçakal, Eline sağlık... Bunlar bizim altın sözlerimiz.

ÖGZ3' ün 3. ders gözlemi incelendiğinde örnek olay öncesi soru sorduğu, örnek olayı anlattığı örnek olayla ilgili düşünsel ve ahlaki sorulara yer verdiği görülmektedir. Dersin pekişmesi anlamında yaşamdan örnekler sunmakta ve böyle bir durumda karşılaştıklarında "...ne hissedersiniz?" sorularını yöneltmektedir. Bu da gösteriyor ki öğretmen örnek olay sonrasında da empatik sorulara yer vermiştir. Öğretmenin "O zaman demek ki hayatımızda kullanmamız gereken altın sözler var. Lütfen, Rica ederim, Güzel arkadaşım, Hoşça kal, Eline sağlık... Bunlar bizim altın sözlerimiz" ifadesi ile olayı sonuca kendisinin bağladığı gözlenmiştir. Bu da öğrencinin bilgiyi kendisinin yapılandırmasını benimseyen yapılandırmacı öğrenme anlayışıyla görece ters düşmektedir. Ayrıca öğretmenin sorduğu sorulara karşı aldığı yanıtlar incelendiğinde bu yanıtların genel anlamda tek bir kelimedenden oluştuğu görülmektedir. Öğretmenin bu şekilde yanıt veren öğrencilere "neden, niçin" gibi sorular sormadığı, öğrencilerinin cevabının gerekçesini incelemediği görülmektedir. ÖGZ3' ün 3. ders gözleminde örnek olayı anlattığı, örnek olayla ilgili sorular sorduğu ve örnek olayın sonuca bağlandığı görülmektedir. Bu öğretmenin ders gözlemindeki gibi örnek olayla ilgili sorular soran ve örnek olayı sonuca bağladığı ifade eden öğretmenin görüşleri aşağıdaki gibidir;

ÖGR11. *Mesela "Özür Dilerim" adlı bir parça vardı. Orada örnek olay yöntemini kullandım. Orada zaten "Masa Örtüsü" adlı bir örnek olay vardı. Özür dilemenin, insanların hata yapabileceğini, hata yapıldığı zaman özür dilemesi gerektiğini vurguluyordu ders. Örnek olay şöyle geçiyordu: Onur'la Emel adında iki arkadaş var. Onur, Emel'i evine davet ediyor boya yapmak için ve büyük salondaki masaya oturuyorlar. Annesi pasta ve içecek bir şeyler getiriyor. Ondan sonra Emel kolunu çarpıyor ve meyve suyunu Onur'un annesinin en çok sevdiği örtünün üstüne döküyor. O anı canlandırdım. Programın bizden istediği "Emel ne hissetti? Onur'a ne oldu? Emel neler söylemiş olabilir? Ev sahibi olarak Onur arkadaşına nasıl davranmış olabilir?" bunlardı. Birkaç kötü örnek ben verdim. Çocuklar, "Emel özür diledi. Onur da olsun önemli değil bilerek yapmadın ya" diyerek arkadaşını teselli etti. Böyle sonuçlandı.*

Örnek olay yöntemi kullanırken işlediği dersi anlatan öğretmen ÖGR11, örnek olayı sınıf ortamında sanki oluyormuş gibi drama yaptırarak öğrencilere sunduğunu daha sonra örnek olayla ilgili sorular sorduğunu ve örnek olaydan yola çıkarak öğrencilerin sonuca ulaştığını belirtiyor. Bu öğretmenin örnek olay yöntemini öğrenme ortamında uygularken empatik sorular üzerinde yoğunlaştığı da görülmektedir. Öğretmenin "Programın bizden istediği..." şeklinde başlayan cümlesinden örnek olay yöntemini kullanırken empatik

soruların kullanılmasının gerekliliğinin öğretim programında da belirtildiği anlaşılmaktadır. Buna göre ÖGZ3' ün 3. ders süreci gözleminden ve ÖGR11' in görüşlerinden elde edilen bulgular empatik soru kullanıldığı noktasında da benzerlik göstermektedir. ÖGR11' in dersi işleme süreci ÖGR15 ile benzerlik göstermektedir. ÖGR15' in Hayat Bilgisi dersinde örnek olay yöntemini kullanarak işlediği bir dersin süreci ile ilgili görüşü aşağıdaki gibidir;

ÖGR15. *Örneğin mesela “Haydi Tatile Gidelim” konumuz vardı. Burada çocuklara bir örnek olay gösterdik projeksiyondan. Mesela bir çocuk var tatil planı yapmış ondan başlayarak bir örnek olay verdik. Daha sonra işte çocuklara soruyoruz. Siz hiç tatil planı yaptınız mı? Yapan varsa kaldırıyoruz. O çocuğunda söyledikleri aklına geliyor. Bende şöyle, bizde ailemizde şöyle yaptık. O örnek olay kafasında var ve o çocuklara sorduğumuz sorularla bunu destekleyerek çocuk kendi başından geçen olayı onunla da bağdaştırdıktan daha iyi ifade edebiliyor. O örnek olay zihninde kalabiliyor. Daha sonradan kendisi o şekilde soruları yönlendiriyor. Süreç derken daha sonrasında da bunu sonuçlandırmak için sizler de ailenizle oturun plan yapın. Bunu bir de sonuca vardırmak gerekiyor. Havada kalmaması için sonuçlandırmak gerekiyor.*

Bu öğretmenin ders işleme süreci dikkate alındığında, örnek olaydan hareketle öğrencilerin konuyla ilgili kendi yaşantısından örnek olaylara yer verdiğini ve bu şekilde öğrencilerin kendilerini daha iyi ifade etmelerini sağladığı ortaya çıkmaktadır. Öğretmen örnek olayın mutlaka “bir sonuca vardırılmasının gerektiği” konusundaki düşüncesi de ifadesinden anlaşılmaktadır. Bu öğretmenin ifadesi ile ÖGZ13' ün 2. ders gözleminden elde edilen kesit öğrencinin başından geçen örnek olayı kullanması, sorular sorması bakımından benzerlik göstermektedir. ÖGZ13' ün 2. ders gözleminden elde edilen kesit aşağıdaki gibidir.

ÖGZ13 (2. Ders Gözlemi) Sınıf 3 Konu: Öfkene Hakim Ol

Öğretmen: *Bazı olaylar karşısında öfkeleniyoruz, sinirleniyoruz. Bunlar doğal tepkilerdir. Bazı olaylarda hırçınlaşmak, ağlamak doğaldır. Önemli olan bu tepkilerimiz başkasına zarara dönüşmesin. Anneniz size hediye aldığında mutlu, öğretmen karnenize zayıf verdiğinde üzgün, sizi bir anda korkutmaya çalışan bir öğrenciyle karşılaştığınızda korkma, çok sinirlendiğinizde öfkelenme. [Öğrencilerden biri parmak kaldırır ve öğretmen ona söz verir.]*

Öğrenci: *Ben yürüyordum. Bir arkadaşına çelme taktım. O da düştü ve ağladı. 4. sınıftan bir çocuk geldi. “Küçük bir çocuğa mı gücün*

yetiyor” dedi. Sınıfa gelince ben de sinirlendim. Öfkeme hâkim olamadım ve vurdum.

Öğretmen: Bu bize iyi bir örnek oldu. Bizim en büyük sorunlarımızdan biri öfkemizi kontrol edememek. Arkadaşınız hatayı nerede yapmış?

Öğrenci: Vurmak yerine konuşması gerekiyordu.

Öğretmen: Olayların başında var bir hata.

Öğrenci: Çelme takması.

Öğretmen: Neden çelme taktın?

Öğrenci: Öğretmenim maç oynuyorduk. Topa vurayım derken yanlışlıkla oldu.

Öğretmen: “Sen küçük çocukla mı sataşıyorsun” deyince neler hissettin?

Öğrenci: Çok sinirlendim. Onu ölesiye dövmek istedim.

Öğretmen: Sinirlerini kontrol edemedin vurdun. İşte kavgalar öfkemizi kontrol edememekten kaynaklanıyor. Öfke doğal bir şeydir. Öfkemizi ve kızgınlığınızı frenlemek için ne yaparsınız?

Öğrenci: Oradan ayrılırım.

Öğretmen: Oradan ayrılmayı korkaklık gibi düşünmeyin. Bizim konuşma yeteneğimiz var. Konuşarak sorunlarımızı halledebiliriz. Başka neler yapabiliriz? Şunu yapabiliriz: Derin derin nefes almak, Neden kızdığınızı düşünmemek.

Öğrenci: Başka bir nesneye vururum.

Öğretmen: Başka bir nesneye vurmak kendimize zarar vermemize neden olabilir. Bence en güzel çözüm o olayı unutmak, oradan ayrılmak, derin derin nefes almak

[Öğretmen kılavuz kitaptan örnek olayı okur] **Öğretmen:** Elif defterini çok temiz ve düzenli kullanan bir öğrenciydi. Arkadaşı Cenk, ondan defterini bir süre için istedi. Bir gün sonra getireceğini söyledi. Ancak Cenk bir gün sonra defterin üstüne meyve suyu döktüğünü ve yırttığını söyledi. [Örnek olay kesildi.]

Öğretmen: Elif ne hissetmiştir?

Öğrenci1: Arkadaşına güvenini kaybetmiştir.

Öğrenci2: Üzülmüştür.

Öğrenci3: Kızmıştır.

Öğretmen: Elif duygularını nasıl ifade etmiştir?

Öğrenci4: Ağlayarak.

Öğrenci5: Bağırarak.

Öğrenci6: Üzülerek.

Öğrenci7: Vurarak.

Öğretmen: Cenk neler hissetmiştir?

Öğrenci8: Pişmanlık duymuştur.

Öğrenci9: Üzülmüştür.

Öğretmen: Cenk ne cevap vermiştir?

Öğrenci10: Özür dilemiştir.

Öğrenci11: Çok üzgün olduğunu söylemiştir.

[Rahatlama egzersizi yaptırdı. Hayat Bilgisi ders kitabını açtırdı ve kapattırdı.]

Öğretmen: Öfkelendiğinizde kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

Öğrenci12: Sinirleniyorum.

Öğrenci13: Kızgın.

Öğretmen: Evde en çok neye sinirleniyorsunuz?

Öğrenci14: Bilgisayarı kullanma konusunda ablamla tartışıyoruz.

Öğretmen: Peki bu durumda ne yapıyorsun?

Öğrenci15: Anneme söylüyorum. [Zil çaldı ve ders bitirildi.]

ÖGZ13' ün 2. ders gözleminde öğretmenin konu ile ilgili verdiği ön bilgilerin görece yönlendirici olduğu görülmektedir. Öğretmen konuyu kapsam noktasında açıklayıcı ifadeler kullanmak yerine çok yönlü sorular ile derse başlayabilirdi. Öğretmen konu ile ilgili açıklama yaparken öğrenci parmak kaldırmakta ve konuyla ilişkili başından geçen bir olayı anlatmaktadır. Bu da öğrencilerin konuyla ilgili ön bilgilerinin olduğunu göstermektedir. Öğretmenin "Bu bize iyi bir örnek oldu. Bizim en büyük sorunlarımızdan biri öfkemizi kontrol edememek" ifadesi ile öğrenciye hatanın ne olduğunu buldurmadan

açıkladığı, “İşte kavgalar öfkemizi kontrol edememekten kaynaklanıyor.” ifadesi ile de öğrencilere sonucu kendisinin verdiğini göstermektedir. Bu yaklaşım da yapılandırmacı öğrenme anlayışına ters düşmektedir. Aynı zamanda öğretmenin “Oradan ayrılmayı korkaklık gibi düşünmeyin. Bizim konuşma yeteneğimiz var. Konuşarak sorunlarımızı halledebiliriz” ve “Başka bir nesneye vurmak kendimize zarar vermemize neden olabilir” ifadeleriyle sonucu vermek yerine öğrencilere;

Sizce oradan ayrılmak korkaklık mıdır?

Başka nesnelere vurmak ne gibi zararlara yol açabilir?

O çocuğu senin deyimle “ölesiye dövmek” senin için ne gibi sonuçlara neden olurdu?

Öfkemizi kontrol etmek için daha başka neler yapabiliriz?

Size göre “öfkeyle kalkan zararlar oturur” atasözünde neler denilmek istenmiştir?

gibi soruları sorulabilirdi. Böylece öğrencilerde farklı bakış açıları geliştirilmiş olabilirdi. Buna karşılık öğretmenin sorduğu “Arkadaşınız hatayı nerede yapmış?”, “Öfkemizi ve kızgınlığımızı frenlemek için ne yaparsınız?” soruları öğrencilerin sorgulamasına ve farklı çözümler üretmesine zemin hazırlamaktadır. Bu öğretmenin bu ders gözleminde dikkati çeken bir diğer boyut da sorduğu sorulara tek sözcüklü yanıtlar aldığı bu cevapları “neden, niçin” gibi sorularla desteklemediğidir. Öğretmen, kılavuz kitaptaki örnek olayı okuyarak ve öğrencilere bu çerçevede empatik ve düşünsel sorular sorarak olayın irdelenmesini sağlamıştır. Bu öğretmenin ders gözleminde kullandığı soru tipleri incelendiğinde empatik ve düşünsel sorulara yer verdiği, ahlaki soruları kullanmadığı görülmüştür. Öğretmenin örnek olaya ilişkin temel bakış açılarına sahip olmasına karşın yapılandırmacı anlayışa ve örnek olayın etkin kullanımına ilişkin geliştirilmesi gereken bazı boyutları olduğu açıktır.

ÖGZ13 2. ders sürecinde yönlendirici ön bilgilerin ardından öğrencinin başından geçen örnek olayı kullandığı, ÖGR15 ise sorular sorarak ortaya çıkan öğrencilerin başından geçen örnek olayı kullanması bakımından farklılaştığı görülmüştür. ÖGZ13 1. ders gözlemi ile 2. ders gözleminin benzerliklerinin ve farklılıklarının belirlenmesi için aşağıda 1.ders gözlemine yer verilmiştir.

ÖGZ13 (1. Ders Gözlemi) Sınıf 3 Konu: Arkadaş Seçerken

[Öğretmen, “Arkadaşım Eşek” adlı şarkıyı söyleyerek derse giriş yaptı.]

Öğretmen: En iyi arkadaşınız kim?[Öğrenciler arkadaşlarının isimlerini saydılar.]

Öğretmen: Sen nasıl bir arkadaşsın?

Öğrenci: Dürüst, saygılı, terbiyeli ve temiz.

[Diğer üç öğrenciye daha bu soru soruldu. Sonra öğretmen nasıl bir arkadaş olduğunu açıkladı.]

Öğretmen: Çok iyi dinlerim. Çok konuşmam. Öğretmen size yaşanmış bir öykü okuyacağım.

[Öyküyü dinleme kurallarını anlattı. Öğretmen örnek olayı kılavuz kitaptan okumaya başladı.]

Öğretmen: Savaşın en zor günleriydi. Asker en iyi arkadaşının az ileride kanlar içinde yere düştüğünü gördü. Ateş yağmuru altındaydı. Asker hemen teğmene doğru koştu. “Teğmenim arkadaşımı alıp gelebilir miyim?” Delirdin mi der gibi baktı teğmen. Gitmeye değer mi? Arkadaşın büyük ihtimalle ölmüştür bile. “Kendi hayatını da tehlikeye atma sakın!” Asker ısrar edince “Git o zaman” dedi. Asker ateş yağmuru altında arkadaşına ulaştı. Onu sırtına aldı ve koşa koşa döndü. Teğmen askere “Sana hayatını tehlikeye atmana değmez demiştim bak zaten ölmüş” dedi. “Değdi teğmenim” dedi asker. “Nasıl değdi?” dedi teğmen. “Bu adam ölmüş görmüyor musun?” “Yine de değdi” komutanım. Yanına gittiğimde henüz sağdı. Onun son sözlerini duymak dünyaya bedeldi benim için. Arkadaşının son sözlerini hıçkırarak tekrarladı. “Ahmet, geleceğini biliyordum”.

[Son cümleyi öğrencilere tekrarlattı.] **Öğrenciler:** Ahmet geleceğini biliyordum.

Öğretmen: Arkadaşını kurtarmaya giden asker nasıl bir askerdirdi?

Öğrenci1: Yardımsever, cesur

Öğrenci2: İyi, arkadaşına düşkün,

Öğrenci3: Cana yakın.

Öğretmen: Sizin arkadaşınız böyle bir durumda olsaydı kurtarmaya gider misiniz?

Öğrenciler: Evettttt.[Hep birlikte söylendi.]

Öğretmen: Annenizin arkadaşlarının özellikleri nasıl?

Öğrenci1: Kötü söz söylemez.

Öğrenci2: Yardımsever.

Öğretmen: Arkadaşında olmasını istemediğiniz özellikler neler?

Öğrenci1: Yalan söylemesin.

Öğrenci2: El hareketi yapan, kavga eden birini istemem.

Öğretmen: Herkesle arkadaş olabilir miyiz?

Öğrenciler: Hayırrrrr.[Hep birlikte söylendi.]

Öğretmen: Neden?

Öğrenci: Özelliklerimiz aynı olmadığı için herkesle arkadaş olamayız.

Öğretmen: Nasıl yani?

Öğrenci: Benim gibi dürüst olsun.

Öğretmen: Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.

[Öğretmen ders kitabını açtırdı. Resimlere bakalım dedi.]**Öğretmen:** Arkadaşınızda olmasını istediğiniz özellikleri kitaptaki özellikler arasından çizin. Sonra bana söyler misiniz? Neyi seçtiniz?

Öğrenci: Zeki, saygılı...

Öğretmen: Bunların içinde hangisi önemli sizin için?

Öğrenci: Saygılı.

Öğretmen: Neden?

Öğrenci: Kibar oluyorlar.

[Birkaç kişiye daha aynı soruyu sordu.Öğrenci çalışma kitabını yaptırdı. Zil çaldı ve ders bitirildi.]

Yukarıda ÖGZ13' ün 1. ders sürecinde elde edilen gözlem notları incelendiğinde, bu öğretmenin örnek olay öncesi konuyla ilgili bir şarkı ile öğrencilerin dikkatini çektiği ve sorular sorduğu ve işlenecek örnek olayla ilgili ön bilgilerin ortaya çıkarıldığı görülmektedir. Örnek olay öncesi kullanılan "En iyi arkadaşın kim?", "Sen nasıl bir arkadaşsın?" soru tipleri düşünsel soru tipleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Örnek olay öncesi sorulardan sonra öğretmenin örnek olayı kitaptan okuyarak sunduğu anlaşılmaktadır. Örnek olay sunulduktan sonra örnek olayla ilgili sorulan "Arkadaşını kurtarmaya giden asker nasıl bir askerd?", "Sizin arkadaşınız böyle bir durumda olsa onu

kurtarmaya gider misiniz?” soruları düşünsel ve empatik soruları oluşturmaktadır. Bu öğretmenin dersinde örnek olayla ilgili soruların görece yetersiz kaldığı, örnek olayı sonuca ulaştırmadığı gözlenmiştir.

Yukarıda verilen ÖGZ13’ ün 1. ve 2. ders gözlemlerinde örnek olayları okuması, örnek olaylarla ilgili sorular sorması açısından benzerlikler saptanmıştır. Bu öğretmen 2. ders gözleminde örnek olayı keserek sunmuştur. Bunun yanı sıra 1. ders gözleminde sorularla derse başladığı belirlenirken, 2. ders gözleminde doğrudan ön bilgiler vererek derse başladığı belirlenmiştir. ÖGZ13’ ün 3. ders gözleminde kesit de aşağıdaki gibidir.

ÖGZ13 (3. Ders Gözlemi) Sınıf 3Konu: Benimle Alay Etme

Öğretmen: Senin lakabın var mı?

Öğrenci: Var.

Öğretmen: Neler hissediyorsun?

Öğrenci: Hoşlanmıyorum, sıkılıyorum.

[Aynı sorular farklı öğrencilere birkaç kez daha soruldu.]

.....

Öğretmen: Size bir öykü okuyacağım. Sema gözleri bozulduğu için gözlük takmaya başladı. Gözlüklü olarak ilk kez sınıfa girdiğinde arkadaşları ona bakarak güldüler. İlker ise sınıfa giren Sema’yı göstererek “Dört göz Sema” dedi. İlker’in bu sözlerinden sonra diğer arkadaşlar da hep birlikte “Dört göz Sema dört göz Sema” diyerek güldüler. Sema bu duruma çok kızdı ve gidip İlker’in saçlarını çekti.

[Öğrenci örnek olayı anlatıyor.]

Öğretmen: İlker, Sema’yı görünce nasıl davranmalıydı?

Öğrenci: İyi davranmalıydı.

Öğretmen: Sema nasıl davranmalıydı?

Öğrenci: Öfkesine hakim olmalıydı.

Öğretmen: Sizinle alay edildiğinde bunu nasıl çözersiniz?

Öğrenci1: Oradan uzaklaşıyorum.

Öğrenci2: Sırma geçip otururum.

Öğrenci3: Umursamam.

Öğretmen: Arkadaşına gidip ben senin bu davranışından dolayı rahatsız oluyorum dersin bu sorunu çözebilirsiniz.

Öğrenci: Ya başaramazsak...

Öğretmen: Umursamayacaksınız. Öğretmeninize söyleyeceksiniz.
[Ders bitirildi.]

ÖGZ13' ün 3. ders gözlemi incelendiğinde, ders süreci sonunda öğretmenin örnek olaydan hareketle böyle bir olay karşısında nasıl davranması gerektiği noktasında kendisinin öğrencilere bilgiler verdiği ortaya çıkmaktadır. Öğretmen öğüt verir gibi örnek olayı kendisi sonuca bağlamaktadır. Sonuç olarak 65 öğretmenin örnek olay yöntemini kullanarak işledikleri dersin süreci noktasındaki görüşleri ile 65 öğretmenin içinden gönüllü olarak seçilen öğretmenlerden 15'i ile yapılan ders gözlemleri arasında örnek olayla ilgili sorular sorulması, örnek olayın sonuca bağlanması, birden fazla örnek olay kullanılması bakımından benzerlikler görülürken, öğretmenlerin örnek olayı sunuş biçiminde farklılıklar görülmüştür. Yine öğretmenlerin örnek olayı öğrencilerle değerlendirmeye ilişkin soru çeşitliliği boyutu ile örnek olaya ilişkin çıkarımları öğrencilere yaptırtma noktasında geliştirmeleri gereken öğretmenlik nitelikleri vardır.

Amaç 3: Öğretmenlerin örnek olayı sunuş biçimleri nasıldır?

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin ders gözlemlerinde örnek olayı sunuş biçimleri ile ilgili veriler aşağıdaki iki tabloda sunulmuştur.

Tablo 4. Öğretmenlerin Örnek Olayı Sunuş Biçimleri Hakkındaki Ders Gözlemleri

	1. Gözlem	2. Gözlem	3. Gözlem	Toplam
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Örnek olayı bütün olarak sunmakta	12	12	13	37
Örnek olayı keserek sunmakta	3	3	2	8
Toplam	15	15	15	45

Tablo 4 incelendiğinde 45 derste örnek olayların 37'sinin "Bütün olarak sunulduğu", 8' inin "Kesilerek sunulduğu" belirlenmiştir. Buna göre aşağıdaki tabloda bütün ve kesilerek sunulan örnek olayların öğrencilere sunuluş biçimi verilmiştir.

Tablo 5.Öğretmenlerin Örnek Olayı Sunuş Biçimleri Hakkındaki Ders Gözlemleri

	1. Gözlem	2. Gözlem	3. Gözlem	Toplam
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Öğretmen olayı anlatmakta	5	11	8	24
Öğretmen olayı okumakta	5	3	5	13
Öğrenciler olayı drama yoluyla sunmakta	6	3	2	11
Öğrenciler örnek olayı okumakta	1	1	2	4
Toplam	17	18	17	52

Tablo 5’ te öğretmenlerin, örnek olayı sunuş biçimleri hakkında yapılan 3 ayrı ders gözlemlerinden elde edilen veriler belirtilmiştir. 15 öğretmenle yapılan ve üç ders saati süren gözlemlerde örnek olayı sunuş biçimlerine bakıldığında, 24 derste “Öğretmen olayı anlatmakta”, 13 derste “Öğretmen olayı okumakta”, 11 derste “Öğrenciler olayı drama yoluyla sunmakta”, 4 derste de “Öğrenciler olayı okumakta” olduğu gözlenmiştir. Aşağıda ÖGZ14’ün 1. ders gözleminde örnek olayı sunuş biçimleri incelendiğinde, öğretmenin örnek olayı okuduğu, öğrencilere örnek olayı durdurup sorular sorduğu ve öğrencilerin örnek olayın okunması bitince drama yoluyla dersi işlediği görülmüştür. Bu öğretmenin ders gözleminde elde edilen kesit aşağıdaki gibidir;

ÖGZ14 (1. Ders Gözlemi) Sınıf 3

Öğretmen: Elif defterini çok temiz ve düzenli kullanan bir öğrenciydi. Arkadaşı Cenk, ondan defterini bir süre için istedi. Bir gün sonra getireceğini söyledi. Ancak bir gün sonra Cenk defterin üzerine meyve suyu döküldüğünü ve yırtıldığını söyledi.

[Öğretmen örnek olayı okurken sorular soruyor.]

Öğretmen: Böyle bir durumla karşılaşırsanız nasıl bir duygu hissedersiniz?

Öğrenci: Kötü.

.....

[Örnek olay bitince öğrenciler olayı drama yoluyla sunuyor.]

Öğrenci: Üzülmüştür. Heyecanlanmış olabilir mi öğretmenim?

Öğretmen: Olabilir.Elif’e nasıl cevap vermiş olabilir?

Öğrenci: Ben Cenk’in yerinde olsam ondan özür diler, yeni bir defter alırdım.

ÖGZ14' ün 1. ders gözleminde örnek olayı sunarken farklı biçimleri bir arada kullandığı görülmüştür. Buna rağmen bu öğretmenin 2. ders gözleminde örnek olayı okuduğu ve öğrencilerine sorular sorduğu belirlenmiştir. ÖGZ14'ün 2. ders gözleminden alınan kesit aşağıdaki gibidir;

ÖGZ14 (2. Ders Gözlemi) Sınıf 3

Öğretmen: Sema gözleri bozulduğu için gözlük takmaya başladı. Gözlüklü olarak ilk kez sınıfa girdiğinde arkadaşları ona bakarak güldüler. İlker ise sınıfa giren Sema'yı göstererek dört göz Sema dedi. İlker'in bu sözlerinden sonra diğer arkadaşlar da hep birlikte dört göz Sema dört göz Sema diyerek güldüler. Sema bu duruma çok kızdı ve gidip İlker'in saçlarını çekti. Bu durumu hayal edin ve İlker'in yerine kendinizi koyun. Bu duruma sebep olan kişi kim?

Öğrenci: İlker

Öğretmen: İlker'in yerinde sen olsaydın ne yapardın?

Öğrenci: Ondan özür dilerim.

ÖGZ14'ün 1. ve 2. ders gözlemleri karşılaştırıldığında örnek olayı sunuş biçiminde bir derse göre farklılıklar ortaya çıkmıştır. Örnek olayın sunuluş biçiminde ÖGZ3'ün 3. ders gözleminde örnek olayı anlatarak sorular sorduğu anlaşılmıştır. Buna göre ÖGZ3'ün ders gözleminden elde edilen notlar aşağıdaki gibidir;

ÖGZ3 (3. Ders Gözlemi) Sınıf 1

[Öğretmen kılavuz kitapta yer alan örnek olayı anlatıyor.]

Öğretmen: Önceden Ali adında şişman bir öğrencim vardı. Arkadaşları onunla "şişko şişko" diye dalga geçiyordu. Siz Ali'nin yerinde olsaydınız neler hissedersiniz?

Öğrenci1: Üzülürdüm.

Öğrenci2: Ağlardım.

Öğrenci3: Kendimi çok kötü hissederdim.

Öğrenci4: Çok utanırdım.

Öğretmen: Ali bu durumda ne yapmalı?

Öğrenci: Zayıflamak için spor yapmalı.

ÖGZ3' ün 3.ders gözleminde örnek olayı anlatmakta, ÖGZ5' in örnek olayı öğrencilerine okutmakta olduğu belirlenmiştir. (Ayrıca böyle bir örnek olayda sorulması gereken esas sorunun "Arkadaşlarının Ali'ye şişko demesi doğru bir davranış mıdır? Neden?" olmalıydı. "Ali bu durumda ne yapmalı?" dersin daha sonraki sürecinde sorulması gereken bir soru olabilirdi.) ÖGZ5' in ders gözleminden alınan kesit aşağıdaki gibidir;

ÖGZ5 (3. Ders Gözlemi) Sınıf 2

[Öğretmen ders kitabından 28. sayfayı açtırdı. Bir öğrenciye okuttu.]

Öğrenci: *Soner yaşlıtlarına göre uzun boyluydu. Yeni şapkasıyla sınıfa girdi. İlyas, Soner'in şapkasını çekip aldı. Soner, İlyas'a kızdı ve "Şapkamı geri ver." Dedi. İlyas, "Al şapkanı leylek!" diye şapkayı fırlattı. Bu olaydan sonra bazı çocuklar Soner'e "Leylek" demeye başladılar.*

Soner çok üzölmüştü. O sıralar okulun basketbol takımı için seçimler yapılıyordu. Soner boyu uzun olduğu için takıma seçildi. Soner'in büyük katkısıyla birinciliği aldılar. Arkadaşları Soner'in başarısını kutladılar. Soner, sevinçle hepsini kucakladı.

Öğretmen: *Soner İlyas'a karşı hangi duyguları hissetmiştir?*

Öğrenci: *Üzölmüşür. Kızmışır.*

Yukarıdaki bulgular çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin büyük bölümünün sınıfta işledikleri örnek olayı bütün olarak sunmaktan yana olduğunu (37 kez) gösterirken bazı öğretmenlerin ise örnek olayı keserek (8 kez) soru sormayı tercih ettiklerini ve ardından olaya devam ettiklerini göstermektedir. Ders gözlemlerinin ortaya koyduğu bir başka analiz de öğretmenlerin daha çok örnek olayı anlattıklarını (24 kez), ders kitabından okuduklarını (13 kez), öğrencilere drama yoluyla sergilettiklerini (11 kez) ve öğrencilerinden örnek olayı okumalarını istediğini (4 kez) göstermektedir.

Amaç 4: Öğretmenlerin örnek olayla hayat arasında ilişki kurmaları nasıldır?

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin ders gözlemlerinde örnek olayla hayat arasında ilişki kurmaları ile ilgili edinilen bilgilere ilişkin veriler aşağıda Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6.Öğretmenlerin Örnek Olayla Hayat Arasında İlişki Kurmaları Noktasındaki Ders Gözlemleri

	1. Gözlem	2. Gözlem	3. Gözlem	Toplam
	f	f	f	f
<i>Evet, hayatla ilişkilendirilmekte</i>				31
Öğretmen hayatla ilişkilendirmekte	6	8	5	19
Öğrenciler hayatla ilişkilendirmekte	3	2	7	12
<i>Hayır, hayatla ilişkilendirilmemekte</i>	6	5	3	14
Toplam	15	15	15	45

Tablo 6’ da öğretmenlerin, örnek olayla gerçek hayat arasında ilişki kurmaları noktasında yapılan 3 ayrı ders gözlemlerinden elde edilen veriler belirtilmiştir. Yapılan gözlemler incelendiğinde, örnek olayı gerçek hayatla ilişkilendirmeleri açısından 19 kez “Öğretmenin hayatla ilişkilendirmekte”, 12 kez “Öğrencilerin hayatla ilişkilendirmekte” olduğu gözlenirken, 14 kez de “Örnek olayın gerçek hayatla ilişkilendirmemekte” olduğu gözlenmiştir.ÖGZ3’ ün 1. ders gözleminden alınan kesit aşağıdaki gibidir;

ÖGZ3 (1. Ders Gözlemi) Sınıf1

Öğretmen: Bugün çok üzgünüm. İki üç önce arkadaşımın kitabını okumak için ödünç olarak almıştım. Arkadaşım bana dikkatli ol. O bana annemden doğum günü hediyesi demişti. Temiz bir şekilde bana iade et. Sabah çay döküldü. Ne yapmalıyım?

Öğrenci1: Özür dilemelisiniz.

Öğrenci2: Kurutmalıyım.

Öğrenci3: Yenisini almalıyım.

Öğretmen: Nasıl davranmam gerekirdi?

Öğrenci: Dikkatli olmalıydınız.

Öğretmen: Ben de öğretmen olarak hatalar yapabiliyorum. Siz hayatta böyle hatalar yapıyor musunuz?

Öğrenci: Ütüyü sıcak mı soğuk mu diye merak ettim. Elimi sürünce yandım.

Bu öğretmenin 1. ders gözlemi incelendiğinde, örnek olayı yaşamla ilişkilendirdiği ortaya çıkmıştır. Öğretmenin örnek olayı yaşamla ilişkilendirmesi sorduğu soru aracılığıyla olmaktadır. “Siz hayatta böyle hatalar yapıyor

musunuz?” ifadesi ile öğrenciler örnek olaya benzerlik gösteren başlarından geçen olayları anlatmaktadır. ÖG3’ ün 1. ders gözleminde öğrenciler örnek olayı yaşamla ilişkilendirirken, ÖGZ5’ in 1. ders gözleminde örnek olay öğretmen tarafından yaşamla ilişkilendirilmektedir. ÖGZ5’ in 1. ders gözleminde alınan notlar aşağıdaki gibidir;

ÖGZ5 (1. Ders Gözlemi) Sınıf 2

Öğretmen: *Dün otobüse binmek için sıraya girdim. Bir de ne göreyim? Bir adam arkadan gelip otobüse bindi. Bu adamın yaptığı doğru mu?*

Öğrenciler: *Hayırrrr.[Hep birlikte söylendi. Öğretmen örnek olaya devam ediyor.]*

Öğretmen: *Yine otobüse bindim gidiyorum. Arkamdan çıt çıt ses geliyor. Bir döndüm baktım. Çocuğun biri çekirdeği almış çıt çıt yiyor. Sonra kabuklarını bir güzel yere atıyor. Toplu kullanılan yerlerde özellikle taşıtlarda kabuklu yemiş yemeyeceğiz. Evde çekirdeği yere mi atıyoruz?*

Öğrenci: *Hayır kaba atıyoruz.*

Öğretmen: *Sokaklarda bizim evimiz gibidir. Kabuklu yemişleri yere atmayacağız. Camdan fırlatmayacağız.*

ÖGZ5’in 1. ders gözleminde örnek olayı yaşamla ilişkilendirmeyi kendisinin yaptığı belirlenirken, 2. ders gözleminde örnek olayı yaşamla ilişkilendirmediği belirlenmiştir. Aşağıda ÖGZ15’ in 2. ders gözleminde bir kesite yer verilmiştir.

ÖGZ15 (2. Ders Gözlemi) Sınıf 3

Öğretmen: *Kardelen babasının tayini çıktığı için okulunu değiştirmek zorunda kalmış. Eski sınıf arkadaşlarını çok özölüyormuş. Yeni okulunda birkaç kişi dışında kimse onunla tanışmamıştı. Teneffüslerde hep sınıfta oturuyordu. Çünkü oyun oynaması için kimse onu çağırılmıyordu. Kardelen artık okula gitmek bile istemiyordu. Öğretmeniyle yeni tanıştığı için bu durumu ona anlatmaktan çekiniyordu. Bu durumda Kardelen’in sorunu nedir?*

Öğrenci: *Sınıfta arkadaşlarına alışkın değil.*

Öğretmen: *Kardelen ne yapabilir?*

Öğrenci: *Arkadaşlarıyla yakınlaşabilir.*

.....

Öğretmen: Son günlerde sizin okulda yaşadığınız bir problem var mı?

[Öğretmen yanıt verilmesi için bir süre bekler.]

Öğretmen: Mesela akşam okuldan çıkarken annenizin sizi almaya gelmemesi. Problemi sadece arkadaşlarınızla tartışma olarak algılamayın.

Bu öğretmenin dersi incelendiğinde örnek olayı yaşamla ilişkilendirmeyi kendisinin yaptığı görülmüştür. Aslında öğretmen çocukların yaşamla ilişkilendirebilmesi için soru yöneltmiş, öğrencilerden cevap alamayınca kendisi yaşamdan örnekler vermiştir. Sonuç olarak ders gözlemlerinden elde edilen bulgular ışığında öğretmenlerin örnek olayı yaşamla ilişkilendirmesi dersten derse değişiklik göstermiştir. Örnek olayı yaşamla kendisi ilişkilendiren bir öğretmen başka bir dersinde öğrencilerinin yaşamla ilişkilendirmesini sağlamış, bir diğer dersinde de yaşamla ilişkilendirme yapmadığı görülmüştür. Bu nedenle örnek olayın yaşamla ilişkilendirilmesinin öğretmene ve öğretmenin o günkü yaklaşımına göre değiştiği düşünülmektedir.

Amaç 5: Öğretmenler öğrenme ortamında kullandıkları örnek olayı nasıl sonuca ulaştırmaktadır?

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin ders gözlemlerinde öğrenme ortamında kullandıkları örnek olayı sonuca ulaştırmaları ile ilgili edinilen bilgilere ilişkin veriler aşağıda Tablo 7' de sunulmuştur.

Tablo 7. Öğretmenlerin Öğrenme Ortamında Kullandıkları Örnek Olayı Sonuca Ulaştırmaları Noktasındaki Ders Gözlemleri

	1. Gözlem	2. Gözlem	3. Gözlem	Toplam
	f	f	f	f
<i>Evet, Olay Sonuca Ulaştırılmakta</i>				28
Öğretmen sonuca ulaştırmakta	9	8	3	20
Öğrenciler sonuca ulaştırmakta	1	3	4	8
<i>Hayır, Olay Sonuca Ulaştırılmamakta</i>				17
Hayır, Olay Sonuca Ulaştırılmamakta	5	4	8	17
Toplam	15	15	15	45

Tablo 7' de öğretmenlerin, öğrenme ortamında kullandıkları örnek olayı sonuca ulaştırmaları noktasında yapılan 3 ayrı ders gözlemlerinden elde edilen veriler belirtilmiştir. Yapılan gözlemler incelendiğinde, örnek olayı sonuca ulaştırmaları açısından 20 derste "Öğretmenin sonuca ulaştırmakta", 8 derste "Öğrencilerin sonuca ulaştırmakta" olduğu gözlenirken, 17 derste de "Örnek olayın sonuca ulaştırılmamakta" olduğu gözlenmiştir. Örnek olayı

sonuca bağlanmasında 1. ders bulgularından elde edilen bilgiler doğrultusunda aşağıda örnek olayı kendi sonuca ulaştıran ÖGZ1' in 1. ders gözlemi verilmiştir;

ÖGZ1 (1. Ders Gözlemi) Sınıf 1

Öğretmen: Ben geçenlerde bir arkadaşımdan bir kitap istemiştim. Kitabını bana verir misin okuyayım? O da peki dedi. Bana verdi. Kitabı aldım. Tam okuyordum o anda yanımda çay vardı. Kitaba dökülmez mi?

Öğretmen: Kitaba ne oldu?

Öğrenci1: Yırtıldı,

Öğrenci2: Islandı.

.....

Öğretmen: Demek ki hepimiz hata yapabiliriz. Hatalarımızı düzeltmeli, başka hatalar yapmamalıyız.

Bu öğretmenin örnek olayı sonuca ulaştırmayı kendisinin yaptığı görülmekte ve bu da öğrencinin bilgiyi kendisinin ulaşmasını temele alan yapılandırmacı öğrenme anlayışı ile ters düşmektedir. Öğrenciler, öğretmenlerin soracağı sorularla, çıkarılması gereken sonuçlara, alınması gereken derslere, ulaşılması gereken ilke ve kurallara ulaşmalıdır. Örnek olay öğrenci için vardır; onların bireysel ya da sosyal sorunları analiz ederek kendi çıkarımlarını yapmaları için vardır. Bu ders gözlemine benzer bir başka öğretmenin de dersi şu şekildedir;

ÖGZ6 (1. Ders Gözlemi) Sınıf 2

.....

Öğretmen: Otobüste çekirdek yenmez. Demek ki yerine göre hayatımızda, okullarda, işyerlerinde kurallar var.

Bu örnekte de öğretmen ulaşılması gereken sonuç noktasında sınıfı bilgilendirmektedir. Örnek olayın sonuca ulaştırılması noktasında derslerde farklılıklar görülmüştür. Bu da örnek olayın sonuca ulaştırılması noktasında sabit kalınmadığı, örnek olayın çoğunlukla öğretmenler tarafından sonuca ulaştırıldığı gözlenmiştir. Aynı zamanda bir öğretmenin örnek olayı kendi sonuca ulaştırabildiği gibi, öğrencilerinin de ulaştırabildiği görülmüşken bazen örnek olayın sonuca ulaştırılmadığı da gözlenmiştir. Bu noktada öğretmenlerin derslerinde farklı uygulamalar olduğu saptanmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Amaç 1: Öğretmenlerin sınıfta kullandıkları örnek olayın kaynakları nelerdir?

Yapılan ders gözlemleri incelendiğinde öğretmenlerin kullandıkları örnek olayın kaynakları noktasında üç kategori oluşturulmuştur. Bunlar, sadece Ö.D.K/Ö.Ç.K/Ö.K. Kitabındaki örnek olayları kullanan, hem Ö.D.K/Ö.Ç.K/Ö.K.Kitabındaki hem de farklı örnek olay kullanan ve Ö.D.K/Ö.Ç.K/Ö.K.Kitabındaki örnek olayı kullanmayıp farklı bir örnek olay kullananlardır. Yapılan gözlemler incelendiğinde, Ö.D.K/Ö.Ç.K/Ö.K.Kitabındaki örnek olayı kullanan öğretmenlerin 16' sının "Öğretmen Kılavuz Kitabı"ndaki, 6' sının "Öğrenci Ders Kitabı"ndaki ve 2'sinin "Öğrenci Çalışma Kitabı"ndaki örnek olayları kullandığı belirlenirken, Ö.D.K/Ö.Ç.K/Ö.K.Kitabı ve farklı örnek olay kullanan öğretmenlerin 15' inin "Öğretmen Kılavuz Kitabı", 4' ünün "Ders Kitabı" ve 2' sinin de "Öğrenci Çalışma Kitabı"ndaki örnek olayı kullandıkları gözlenmiştir. Bunun yanı sıra 9'unun "Öğrencinin başından geçen", 6' sının "Kendi başından geçen", 5'inin de "Sınıf içinde o anda oluşan" örnek olayları kullandığı görülmüştür. Bunların dışında 4 öğretmenin de "Farklı örnek olay kullandığı" belirlenmiştir. Tüm bu bulgular incelendiğinde öğretmenlerin Ö.D.K/Ö.Ç.K/Ö.K.Kitabındaki örnek olaylara ek olarak farklı örnek olaylar kullandığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Amaç 2: Öğretmenlerin örnek olay yöntemini kullanarak işledikleri dersin süreci nasıldır?

Yapılan bu görüşmede öğretmenler, 170 görüş belirtmişlerdir. Bu görüşlerden "konuya göre kendi başımızdan ya da çocukların başından geçen bir olay anlatılır/anlattırılır, sorular sorulur/sordurulur, anlatılan örnek olay öğrencilerin gözünde hayal ettirilir, örnek olaylar sonuca ulaştırılır, olayın nedenleri ortaya çıkarılarak öğrencilerin dikkati toplanır, olayla ilgili görseller, olayların kavratılmasında kullanılır" gibi bulgulara rastlanmıştır. Görüşme yoluyla elde edilen bu bulgular öğretmenlerin bu yöntemi kullanarak işledikleri derste örnek olayın konuyla ve yaşamla ilişkili olmasına dikkat ettiklerini ve örnek olayı sonuca bağladıklarını göstermiştir. Bu bulguların ders gözlemleriyle ne kadar tutarlı olduğunu belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, 3 ayrı ders gözlemlerinden 45 derste "Örnek olayla ilgili sorular sorulduğu", 32 derste "Konuya hazırlık soruları sorulduğu/cevaplandırıldığı", 28 derste "Örnek olayın sonuca bağlandığı", 24 derste "Örnek olayın anlatıldığı" 20 derste "Kitaptaki resimlerle ilgili sorular sorulduğu", 19 derste "ÖÇK' daki etkinlikleri yaptırıldığı",

17 derste “Örnek olayın okunduğu/okutulduğu”, 11 derste “Örnek olayın drama yoluyla anlatıldığı” bulguları elde edilmiştir. Bu bulgular incelendiğinde örnek olay yöntemiyle yapılan 45 ders saati sürecinde öğretmenlerin her derste örnek olaylarla ilgili sorular sorduğu gözlenmiştir. Bu da olayın derinlemesine incelendiğinin bir sonucu olarak düşünülebilmektedir. Öğretmenlerin ders gözlemlerinden alınan kesitlerde sorulan sorulara tek sözcükle cevap alınması ve bunun “neden, niçin” gibi sorularla desteklenmemesi dikkati çeken bir diğer husustur. Bu da öğrencilerin olayı sorgulamasına imkân tanımamaktadır. Öğretmenlerin örnek olay yöntemiyle işledikleri ders sürecinin belirlenmesi amacıyla yapılan görüşme ve ders gözlemlerinden elde edilen bulgular incelendiğinde, öğretmenin ve öğrencilerin kendi hayatından örnek olaylar sunması, örnek olayla ilgili soruların sorulması, örnek olayın sonuca bağlanması noktasında görüşmelerden ve ders gözlemlerinden elde edilen bulguların tutarlı olduğunu göstermiştir.

Amaç 3: *Öğretmenlerin örnek olayı sunuş biçimleri nasıldır?*

Öğretmenlerin, örnek olayı sunuş biçimleri hakkında yapılan ders gözlemlerinde örnek olayın 37 derste “Bütün olarak sunulduğu” ve 8 derste de “Kesilerek sunulduğu” belirlenmiştir. Bütün olarak ve kesilerek sunulan örnek olaylarda ise 24 kere “Öğretmenin anlatmakta”, 13 derste “Öğretmenin okumakta”, 11 kere “Öğrenciler, drama yoluyla sunmakta” ve 4 derste de “Öğrencilere okutulmakta” olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bu bulgular gösteriyor ki öğretmenler örnek olayları sözlü olarak sunmayı ön planda tutmaktadır. Toplamda yapılan 45 ders saatinin gözlemleri incelendiğinde öğretmenlerin daha çok örnek olay metinlerini kesmeden ve sözlü olarak sunduğu ortaya çıkmıştır.

Amaç 4: *Öğretmenlerin örnek olayla hayat arasında ilişki kurmaları nasıldır?*

Örnek olayla gerçek hayat arasında ilişki kurulması noktasında yapılan ders gözlemlerinde 19 derste “Öğretmenin hayatla ilişkilendirmekte”, 12 derste “Öğrencilerin hayatla ilişkilendirmekte” olduğu gözlenirken, 14 derste de “Örnek olayın gerçek hayatla ilişkilendirilmemekte” olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bulgular örnek olayla gerçek hayatın ilişkilendirildiği, bunun bazen öğretmen bazen de öğrenci tarafından yapıldığını göstermiştir.

Amaç 5: *Öğretmenler öğrenme ortamında kullandıkları örnek olayı nasıl sonuca ulaştırmaktadır?*

Bu araştırma sorusu çerçevesinde yapılan ders gözlemlerinden 20 derste “Öğretmenin sonuca ulaştırmakta”, 8 derste “Öğrencilerin sonuca ulaştırmakta” olduğu gözlenirken, 17 derste de “Örnek olayın sonuca

ulaştırılmamakta” olduğu gözlenmiştir. Bu bulgular örnek olayın çoğunlukla sonuca ulaştırıldığı ve sonuca ulaştırmanın çoğunlukla öğretmenin kendisinin olduğunu göstermiştir. Yapılandırmacı öğrenme anlayışında bilgiyi bireyin kendisinin yapılandırması gerektiği ön plandayken elde edilen bulgular bu öğrenme anlayışıyla ters düşmektedir. Tüm bunların sonucunda, bir öğretim yönteminin teoride aktif olsa da uygulamada aynı verim ile uygulanamayabileceği görülmektedir. Bir başka deyişle, teoride aktifmiş gibi görünse de, sınıfta çok da nitelikli işlenmeyen örnek olay yöntemi yeterince aktif olmayan bir iletişim ortamını da ortaya çıkarabilir. Sonuçta öğrenme felsefesi, müfredat programı, ders kitapları ne kadar değişirse değişsin sınıfta öğretmen ve öğretmen yeterlilikleri kilit önemdedir. Ne dersiniz?

Kaynakça

- Adalı, B. (2005) *İlköğretim 5. sınıf fen bilgisinde “virüsler bakteriler mantarlar ve protistler” konularının öğreniminde örnek olaya dayalı öğrenme yöntemi kullanılmasıın öğrencilerin akademik başarılarına ve fen bilgisi dersine yönelik tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbal, Y. (2009) *1998 ve 2004 ilköğretim programlarına göre hazırlanan hayat bilgisi ders kitaplarının içerik ve kullanılabilirlik açılarından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, M. Z. (2003). *Ahlak öğretiminde örnek olay incelemesi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Cin, M. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgilerde kullanılabilecek strateji, yöntem ve teknikler. A. Tanrıöğen (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (ss. 119-164). İstanbul: Lisans Yayınları.
- Erden, M., & Akman, Y. (2001). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Kabapınar, Y. (2002). İlköğretim birinci kademe hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitapları. C. Öztürk & D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (317-342). Ankara: PegemA Yayınları.
- Kabapınar, Y. (2009). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi (2. Baskı)*. Ankara: Maya Akademi.

- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Kabapınar, Y., & Baysal, Z. N. (2004). İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimine yaşamın kendisini taşımak: Gazete haberinin kullanıldığı bir öğretimin tasarlanması ve değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 10 (39), 384-419.
- Kabapınar, Y., & Özkan Ö. (2012). Hayatın bilgisine ilişkin deneyimler sunma boyutunda hayat bilgisi ders kitaplarındaki örnek olaylar ve işlevleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 35, 137-156.
- Karagülle, D. (2002). *İlköğretim hayat bilgisi öğretiminde öğretmenlerin kullandığı metotlar ve öğretmenlerin kullanılan metotlarla ilgili görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim hayat bilgisi dersi (1, 2 ve 3. Sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Şimşek, S. (2005). *Örnek olaya dayalı öğretimin ilköğretim hayat bilgisi dersinde akademik başarıya ve öğrenmede kalıcılığa etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Tok, T. N. (2006). Etkili öğretim için yöntem ve teknikler. *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*. Ankara: PegemA Yayınları, 131-180.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.